

ZSÁMBÉKI KATOLIKUS TANÍTÓKÉPZŐ FŐISKOLA  
TÁRSADALOMISMERETI ÉS MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI TANSZÉK  
ZSÁMBÉK, 2072. ZICHY TÉR 3.

# **Rimóc története a XIX. század közepéig**

Konzulens: ifj. Rabár Ferenc  
főiskolai adjunktus

Készítette: Benkó Péter  
IV. évfolyam  
tanító-kántor szak  
nappali tagozat

# TARTALOMJEGYZÉK

## BEVEZETÉS

Ha Rimóc nevét említik, nagyon sok embernek az a híres szólás jut az eszébe, hogy: „Pislog, mint a rimóci nyúl”. Általában a valamin rajtakapott, szaporán pislogó emberre mondják. Eredetére többféle magyarázat létezik, de a következő változat vált általánosan elfogadottá: „A szájhagyomány szerint hajdan egy rimóci gyümölcsösben élt egy nyúl, amely télen a nagy hideg, és hó elől egy ház tetejére menekült. Onnan a padlásra, majd a füstlyukon a kemencébe esett, s a nyúlnak a sötétben csak a szeme világított”.<sup>1</sup> Nem csak ezt a szólást, hanem nagyon szép népviseletét is nagyon sokan ismerik az országban. Ráadásul ezt Horváth Endre grafikusművész is megörökítette a két világháború között megjelent papírpengőjén.<sup>2</sup> Egyebek mellett híres lehet még a község arról, hogy járt itt Kodály Zoltán és Bartók Béla is népdalgyűjtő útján. Több rimóci népdalt is feldolgoztak. Talán nagyon sokan ismerik az „Ősszel érik babám a fekete szőlő...” kezdetű népdalt, amelyet szintén Rimócon jegyzett le Dincsér Oszkár. Filmet is forgattak községünkben „Két elhatározás” címmel, mely azóta már világhírűvé vált. Szereplői egyszerű, falusi emberek.<sup>3</sup> Arról viszont kevesen tudnak, hogy itt született 1875-ben földműves család gyermekeként dr. Seidner Mihály, a világhírű gépészmérnök, aki 1959-ben Kossuth-díjat is kapott.<sup>4</sup>

Viszont a falu története a feledés homályába merült. Sajnos a község történetével nem bánt túl bőkezűen a történetírás, hiszen nagyon kevés adat maradt fenn az utókor számára, s lehetséges, hogy ez az oka annak, hogy még nem jött létre a falu történetével foglalkozó munka, vagy tanulmány. A rimóci emberek nagyon keveset tudnak, illetve tudhatnak falujuk múltjáról. Ráadásul

---

<sup>1</sup> Csáky Károly: Nógrádi Tájakon (továbbiakban Csáky Károly: i. m.) Madách kiadó 1992. 134. o.

<sup>2</sup> Uo.

<sup>3</sup> Beszkid Valéria – Mócsány Márta: Rimóc története 1956 – 62-ig. (továbbiakban Beszkid - Mócsány: i. m.) Kézirat. Balassagyarmat 1987.

<sup>4</sup> Kovács János: Száz éve született Seidner Mihály In: Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, Salgótarján, 1975. 221. o.

azok az adatok, amelyek a megyéről, vagy a palócföldről szóló tágabb ismertetőben jelentek meg, sokszor pontatlanul, vagy összefüggések nélkül tárják elénk az adatokat. Ezért azt tűztem ki célomul, hogy a kevés föllelhető adat segítségével rekonstruálom lakóhelyem történetét, különösképpen a falu lakói számára, valamint minden érdeklődőnek, aki valamilyen szinten kapcsolatba került vagy kerül Rimóccal. Szakdolgozatom megírásához felhasználtam a rimóci plébánia irattárában fellelhető dokumentumokat, a Budapesti Hadtörténeti Múzeum Térképtárának térképeit, az Országos Levéltárból kikért okleveleket, valamint az esztergomi Prímási Levéltárban fellelt írásos emlékeket. Munkámat talán hasznosíthatják majd azok a tanulók is, akik a lakóhelyismeret órákon kapcsolatba kerülnek Rimóc nevével, valamint mindenki, aki érdeklődik e falu története iránt.



1. ábra - Rimóc napjainkban - Képeslap

## RIMÓC FÖLDRAJZI HELYZETE

Rimóc a Nógrádi-medencében helyezkedik el az ország északi részén, a szécsényi dombságba beilleszkedve, a vulkanikus eredetű Cserhát és a szlovákiai Osztrovszkij hegységek között. Ez a kistáj tagolt dombságot képez, tengerszint feletti magassága 149 m és 442 m között ingadozik.<sup>5</sup> Rimóc a tenger szintje felett 175 méter magasan helyezkedik el. A község határai: északról Szécsény, keletről Nagylóc, dél-keletről Hollókő, dél-nyugatról Nógrádsipek, és nyugatról Varsány. (2. ábra) Az éghajlat mérsékelten hűvös, illetve mérsékelten száraz, fő arculatát a Cserhát dombsági jellege határozza meg. Az uralkodó szélirány a nyugati és az északnyugati.<sup>6</sup> Téli és éjjelente erős lehűlés tapasztalható, nyáron pedig lassú felmelegedés. Az évi napfénytartam kb. 1900 óra, az évi csapadékmennyiség kb. 610 mm. Ezért a terület elsősorban erdőgazdálkodásra hasznosítható, de a kevésbé hőigényes mezőgazdasági növények termesztésére is kiválóan alkalmas.<sup>7</sup> Rimóc közigazgatási területe: 2927 hektár.



2. ábra - Térképrészlet 1911-ből

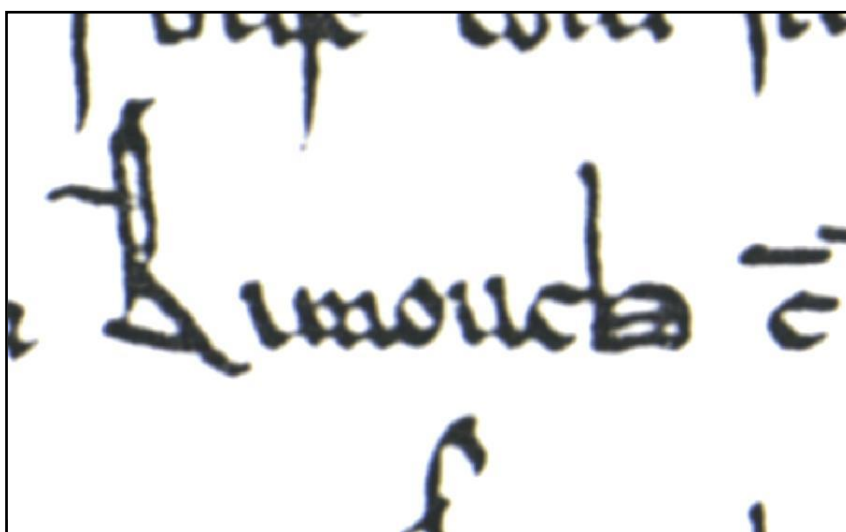
<sup>5</sup> Dr. Marosi Sándor – Dr. Somogyi Sándor (szerk.): Magyarország kistájainak katasztere (továbbiakban Marosi - Somogyi: i. m.), Magyar Tudományos Akadémia Földrajztudományi Intézete, Budapest, 1990. 791. o.

<sup>6</sup> Kovács Ferenc: Nógrád megye természeti viszonyai In: Balassagyarmati Honismereti Híradó 1988. 1-2. 45. o.

<sup>7</sup> Marosi – Somogyi: i. m.

## RIMÓC NEVE

Rimóc neve szláv eredetű, egy „Rim” alakú személynév rejtőzködik benne.<sup>8</sup> A község nevével írott formában először 1229-ben, ifjabb Béla király, a későbbi IV. Béla király (1235-1270) oklevelében fordult elő, amelyben az édesanyja gyilkosságában részt vevő Kacsics nembeli Mihály bántól elveszik birtokait, köztük Rimócot is.<sup>9</sup> Ebben az oklevélben falunk neve „Rimouch” formában szerepel.(3. ábra)<sup>10</sup>



3. ábra - Rimóc neve az 1229-es oklevélben

A település neve a későbbiekben az alábbi alakokban fordult elő:

1274: Rymouch,<sup>11</sup>

1291: Rymouch,<sup>12</sup>

1324: Rymolch,<sup>13</sup>

---

<sup>8</sup> Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára (továbbiakban Kiss Lajos: i. m.), Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980, 545. o.

<sup>9</sup> Nagy Imre: Hazai Okmánytár (továbbiakban HO) VIII. k. Pest, 1891. 25. o.

<sup>10</sup> Országos Levéltár (továbbiakban OL) Diplomatikai levéltár (továbbiakban DL.) 149. szám

<sup>11</sup> Nagy Imre: Sopron vármegye története. Oklevéltár I. kötet, Sopron, 1889. 39-40. o.

<sup>12</sup> Némethy L.: Series parochiarum et parochorum archi-dioecesis strigoniensis ab antiquissimus temporibus usque annum MDCCCXCIV. (továbbiakban: Némethy L.: i. m.) Esztergom, 1894. 235. o.

- 1327: Kysrymoch, Kysrymolch, Kysrimoch (Kisrimóc),  
Nogrymolch, Nogrimoch, Noghrymoch (Nagyrimóc),<sup>14</sup>
- 1343: Rimog,<sup>15</sup>
- 1410: Rimewch,<sup>16</sup>
- 1461: Rymolcz,<sup>17</sup>
- 1462: Rymolc,<sup>18</sup>
- 1731: Rimocz,<sup>19</sup>
- 1755: Rimocz,<sup>20</sup>
- 1761: Rimócz,<sup>21</sup>
- 1818: Rimótz,<sup>22</sup>
- 1897: Rimócz,<sup>23</sup>
- 1911: Rimócz,<sup>24</sup>
- 1933: Rimóc,<sup>25</sup>
- 1934: Rimóc.<sup>26</sup>

A legutóbb említett névváltozatot használja a falu a mai időkben is.

---

<sup>13</sup> Nagy Imre (szerk.): Codex diplomaticus Hungaricus Adegavansis - Anjoukori Okmánytár II. (továbbiakban AO), Akadémia, Budapest 1878-1920. II. 135. o.

<sup>14</sup> OL DI 2418. szám

<sup>15</sup> Némethy L.: i. m. 235. o.

<sup>16</sup> Borsa Iván (szerk.): A Balassa család levéltára 1193 – 1526 (továbbiakban: Borsa Iván: Balassa) Akadémiai Kiadó, Budapest 1990. 85. o.

<sup>17</sup> Bártfai Szabó László: Pest megye történetének okleveles emlékei 1002-1599-ig (továbbiakban Bártfai Szabó László: i. m.), Budapest, 1938. 224. o.

<sup>18</sup> Uo. 229. o.

<sup>19</sup> Canonica Visitatio (továbbiakban CV), 1731. Prímási levéltár, Esztergom (továbbiakban: PLE), L. 23., 75.

<sup>20</sup> CV, 1755. Rimóci plébánia irattára (továbbiakban RPI)

<sup>21</sup> CV, 1761. PLE L. 80., 69.

<sup>22</sup> CV, 1818. RPI

<sup>23</sup> Pintér Sándor: Szécsény és közvetlen vidéke a honfoglalás előtti korban (továbbiakban Pintér Sándor: Szécsény és vidéke), Losoncz, 1897. 51. o.

<sup>24</sup> CV, 1911. RPI

<sup>25</sup> CV, 1933. RPI

<sup>26</sup> Ladányi Miksa: Nógrád és Hont vármegye (továbbiakban Ladányi Miksa: i. m.), Budapest, 1934. 281. o.

## A LEGKORÁBBI ADATOK RIMÓCRÓL

A régészeti leletek nem teszik lehetővé, hogy pontos képet alkossunk arról, hogy milyen népek váltották egymást a falu területén a honfoglalást megelőző időkben. A kevés számú lelet alapján nehéz rekonstruálni a távoli múltat, az azonban biztos, hogy e vidék a magyarok bejövetele előtt már lakott volt, hiszen a környező községekben nagyszámú, a honfoglalás korát megelőző korból származó tárgyi emléket találtak. Így Szécsényből rézkori, de Ludányhalásziból és Nógrádsipekről még ennél is korábbi, a kőkorból származó tárgyak kerültek elő.<sup>27</sup> A mai Nógrád megye területén már az időszámításunk előtti századokban, majd az első évezredben is népek, népcsoportok jöttek e területre és költöztek el innen, de igen ritka volt az, hogy valamelyikük 200-300 évnél hosszabb ideig meg tudott maradni. Az viszont tény, hogy ezek a népek egymást követően folyamatosan lakták e területet, tehát tagadhatatlan a kontinuitás. A gepidák, szarmaták, longobárdok, markomannok, kvádok, kelták, rómaiak, hunok és avarok váltották egymást, de ezek a népek mind elenyésztek, tovább költöztek, elpusztultak vagy asszimilálódtak.<sup>28</sup> A rómaiak Kr. e. 12-9. években meghódították a Dunántúlt, s ettől fogva megyénkről is tudósítanak forrásaikban. Így arról is, hogy a II. században épültek olyan kereskedelmi utak, amelyeknek egyik észak felé vezető ága megyénket is érintette.<sup>29</sup> Ezek az utak a felvidéki ércbányákba vezető élénk közlekedésű utak voltak. Ez az út a mai Rimóc területén is átvonult. A valószínűleg Hatvantól kiinduló útvonal Rimócra a Hollókői vár alatt, a Hollókő felőli völgyben vonult be. Az utat várak felügyelték, így a rimóci völgyben két földvár állt, mint őrhely.<sup>30</sup> A rómaiakat követő időkben a germánok, majd a hunok éltek e vidéken, akik 385-ben, a

---

<sup>27</sup> Patay Pál: Nógrád megye régészeti emlékei (továbbiakban: Patay Pál: Régészeti emlékek) In: Nógrád megye műemlékei, Akadémiai Kiadó, Budapest 1954. 14. o.

<sup>28</sup> Bakó Ferenc: A palóc néprajzi csoport eredete, etnikai összetevői (továbbiakban Bakó Ferenc: Palóc néprajzi csoport), In: Palócok I. Eger, 1989. 107. o.

<sup>29</sup> Belitzky János: Nógrád megye története 896-1849. (továbbiakban Belitzky János: Nógrád története), Nógrád Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1973. 11. o.

<sup>30</sup> Pintér Sándor: Szécsény és vidéke 42. o.



rómaiak szövetségeseiként elfoglalták a Duna-Tisza közét, illetve megyénk területét. Őket a svévek, majd az avarok követték, utánuk pedig a szlávok vetettek szállást Nógrád megye területén.<sup>31</sup> A szlávok emlékét megyénkben számos helynév őrizte meg, elég csak említeni Nógrád megye névadó várának a nevét (Nógrád – Nougrad - új vár - szláv nyelven).<sup>32</sup>

A 680-ban alakult bolgár állam a Balkán-félszigetről kiindulva hatalmas területeket hódított meg. Leigázták a tőlük sokkal nagyobb lélekszámú szláv lakosságot is, és néhány nemzedék múltán beléjük olvadtak. Így a magyarok bejövetele előtt vidékünkön a 803-tól 899-ig terjedő években bolgár uralomról beszélhetünk. A bolgárok különböző központokkal katonai körzeteket alakítottak ki, a későbbi Nógrád megye magvát. Az egyik ilyen központ volt Szécsény is.<sup>33</sup> Szécsény nevét azért fontos említenünk, mert Rimóc történelme az évszázadok folyamán szinte összeforrt Szécsény történetével.

A szláv nyelvű gyér lakosság a 9. és a 10. század fordulóján nem volt tisztán homogén, hanem ez a népesség magába olvasztotta a korábbi évszázadok népvándorlása folyamán idekerült és később megsemmisült, szétesett népek töredékeit. A gepidák, avarok és bolgárok fejlett földműveléssel és állattenyésztéssel tartották fenn magukat, ezek tapasztalatait éppen úgy, mint társadalomszervezetük részeit, előbb a szlávok, majd később a magyarok is átvették.<sup>34</sup> A legsűrűbb szláv lakosságot az Ipoly völgyében - tehát vidékünkön - és attól északabbra találjuk.<sup>35</sup> Ebben az időben a megyét sűrű erdők borították és nem volt sűrűn lakva.<sup>36</sup> A bolgár birodalom népei 865 óta, amikor Borisz cár Mihály néven felvette a keresztséget, megismerkedtek a bizánci rítusú katolicizmussal. Szláv nyelvű istentiszteleteken imádkoztak mindaddig, amíg a

---

<sup>31</sup> Belitzky János: Nógrád története 12. o.

<sup>32</sup> Kiss Lajos: i. m. 545. o.

<sup>33</sup> Belitzky János: Nógrád története 14-16. o.

<sup>34</sup> Bakó Ferenc: Palóc néprajzi csoport 71. o.

<sup>35</sup> Makkai László: Nógrád megye története 1848-ig (továbbiakban Makkai László: i. m.), In: Genthon István: Nógrád megye műemlékei, Akadémiai Kiadó, 1954. 35. o.

<sup>36</sup> Nagy Iván: Nógrád vármegye története 1544-ig (továbbiakban Nagy Iván: Nógrád vármegye), Balassagyarmat, 1907.

pápa a nyitrai püspök közreműködésével kiűzette a morva-szláv papokat. A tartomány népe ettől kezdve a salzburgi érsek egyházmegyéjéhez tartozott, de a kereszténység továbbra is államvallás maradt.<sup>37</sup> A bolgár főurak szövetségesként csatlakoztak a magyarsághoz. Ez vonatkozik a birtokaikra is. Így tehát az egész kora-középkoron át kell számolni bolgár-szláv kontinuitással.<sup>38</sup>

Azt nem tudhatjuk, hogy Rimóc területén mely népcsoport telepedett le először. Sajnos a régészet sem áraszt el tárgyi emlékeivel, hiszen Rimócról és környékéről kevés lelet maradt fenn az utókor számára. Az első tárgyi emlék a rézkorból származik, mely egy „csövestalpú tál”.<sup>39</sup> A következő tárgyi emlék már a honfoglalás korát megelőző időkből való. A szélhegyi szőlőkben találták azokat a sírokat, amelyekből emberi csontvázak és nagyon sok arany- és ezüstékszer került elő. Állítólag marokszámra hordták el az emberek a nagy értékű tárgyakat. Márton Sándor szerint ez a lelet valamikor szláv temető lehetett.<sup>40</sup> Voltak olyan vélemények, amelyek szerint Rimóc területén a magyarok telepedtek le először. Többek között Pintér Sándor is Rimóc nevét magyar eredetűnek tartja, s személynévből eredezteti falunk nevét. Szerinte Szécsényt és közvetlen vidékét már a honfoglalást megelőzően magyar nyelvet beszélő népek lakták, s erre a határok dűlőneveinek eredete a bizonyíték. Bizonyítottnak könyveli el, hogy a község első települői magyar nyelvet beszélők voltak, s a természetnek a helyi viszonyoknak megfelelő neveket maguk adták határbeli földjeiknek. Véleménye szerint a későbbi korok eseményei miatt semmisültek meg a legértékesebb emlékek és szokások, amelyek a honfoglalás korára mutattak vissza.<sup>41</sup>

---

<sup>37</sup> Bakó Ferenc: Palóc néprajzi csoport 71. o.

<sup>38</sup> Belitzky János: Észrevételek és feltételezések a Palócföld koraközépkori településföldrajzához és történetéhez In: Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, Salgótarján, 1978. 73. o.

<sup>39</sup> Patay Pál: Régészeti emlékek 15. o.

<sup>40</sup> Dr. Márton Lajos: Nógrád vármegye őskora In: Dr. Borovszky Samu (szerk.): Magyarország vármegyéi és városai – Nógrád vármegye, Budapest, 1911. 339. o.

<sup>41</sup> Pintér Sándor: Szécsény és vidéke 51-91. o.

Viszont a tudomány mai álláspontja szerint a megye területén szláv eredetű lakosság élt a honfoglalás korában.<sup>42</sup> Igaz, nem beszélhetünk nagyszámú népességről, de a legnagyobb számban területünkön, az Ipoly völgyében és ettől északabbra fordultak elő.<sup>43</sup>

Ezért valószínű, hogy falunk területén a szláv népek vetettek először szállást. Erről a falu elnevezése is árulkodik: a Rimóc nevet szláv eredetűnek tartják, s egy személynévből eredeztetik.<sup>44</sup> Talán egy szláv előjáró, vagy birtokos nevéből kapta a nevét.

A kérdés további tárgyalásához fel kell vetnünk még egy fontos kérdést, ami további bonyodalmakhoz vezet: ugyanis Rimócot már a legrégebbi források is a palóc falvak közé sorolják. Így Jerney János 1855-ben megjelent „A Palócz nemzet és Palócz krónika orosz és lengyel évkönyvek nyomán” című munkája,<sup>45</sup> valamint Pintér Sándor könyve szintén, amely 1880-ban jelent meg.<sup>46</sup>

A palócok eredetére pedig még a tudomány mai állása mellett sem lehet bizonyított választ adni. Ezért egy-két tézist szeretnék ismertetni a palócok eredetére vonatkozólag, a teljesség igénye nélkül:

Már az elején meg kell állapítanunk, hogy nehéz kérdés a palóc eredet után kutatni, mert maga a palóc etnikai elnevezés bizonytalan és változó, másrészt pedig nincsenek emlékek a mai „Palócföld” X-XIII. századi település-földrajzához. A legfontosabb kérdés talán az, hogy ők is együtt érkeztek a honfoglaló magyar néppel, vagy pedig a magyarok már itt találták a palócokat. Mint már említettem, eredetükre nézve különböző vélemények alakultak ki:

Az első emlék, amely a palócokról tudósít, 1683-ból való. Ekkor már ez a név közismert, hiszen a debreceni vásárra jött palócok megnevezése a tokaji

---

<sup>42</sup> Bakó Ferenc: Palóc néprajzi csoport 67. o.

<sup>43</sup> Patay Pál: Régészeti emlékek 35. o.

<sup>44</sup> Kiss Lajos: i. m. 545. o.

<sup>45</sup> Manga János: Palócföld, Gondolat, Budapest 1979. 11. o.

<sup>46</sup> Pintér Sándor: Palócokról 13. o.

katonák és az újvárosi emberek mellett fordult elő. Bár az elmúlt századokban inkább gúnynévként tekintették.<sup>47</sup>

Hunfalvy Pál beköltözött népként tekintette a palócokat, kik Magyarország mai területére 1104-1141. évek között Gallicián keresztül érkeztek.

Ezt a véleményt egy másik tudós is osztja azzal kiegészítve, hogy a palócok akkor érkeztek hazánkba, amikor már a magyar nyelv kialakult, s a palócokat a törökkel azonos törzsnek tekintette. Pauler Gyula a palócok őseit a Mátra és a Karancs hegységet megszálló avarokban látta.<sup>48</sup> Pintér Sándor véleménye az volt, hogy a magyarok bejövetelekor a palócok már itt voltak, s mint szkíta-hun-avar maradványt, a magyarok már itt találták, sőt földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoztak. Véleménye szerint ez a nép nyelvi és vérbeli rokona volt a magyaroknak, elősegítették a honfoglalást, s már az első században beolvadtak a magyarok közé.<sup>49</sup> Belitzky a palócok őseit székely, vagy ezzel rokon népcsoporttal azonosította, akik csatlakozva a honfoglalókhöz, vagy betelepítés folytán határőrszolgálatot láttak el megyénk területén.<sup>50</sup>

Bakó Ferenc véleménye az, hogy az itt lakó népeket a kabar törzs egyes ágai hódították meg a honfoglaláskor. Ez a népesség nem volt homogén. A többségük kazár volt, de közük kisebb, más néptörzsek is keveredtek, akik főleg török nyelvűek lehettek, de az is elképzelhető, hogy besenyők is voltak közöttük. Ez a törökös jellegű nép rátelepedett az eltűnt népeket is magába foglaló szláv lakosságra, így tehát a palócok őseiben többféle török nyelvű népet kell látnunk. Azt azonban ma sem tudjuk pontosan, hogy e népcsoport leszármazottai hogyan jutottak a palóc névhez.<sup>51</sup>

Valószínűleg e tézis elfogadásával járunk a legközelebb Rimóc benépesülésével kapcsolatban is: az itt élő szláv őslakosokat a honfoglaló kabar

---

<sup>47</sup> Györfly György: A magyarság keleti elemei, Gondolat, Budapest, 1990. 319. o.

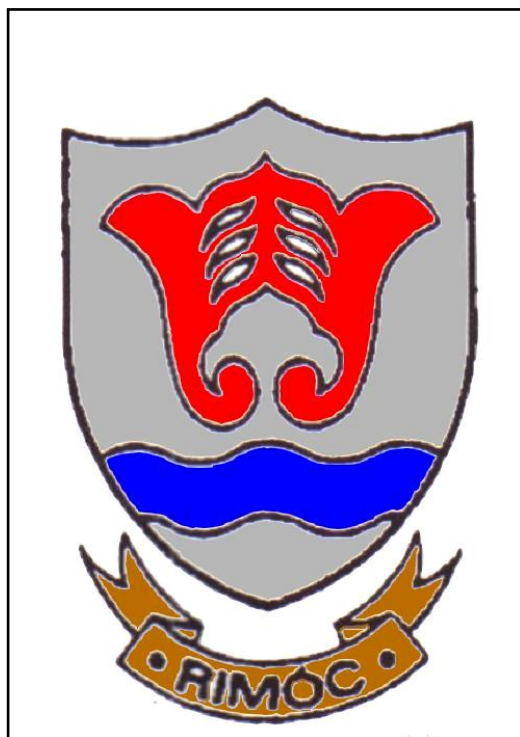
<sup>48</sup> Reiszig Ede: Nógrád vármegye története 1867-ig In.: Dr. Borovszky Samu (szerk.): Magyarország vármegyéi és városai - Nógrád vármegye, Budapest 1911. 352. o.

<sup>49</sup> Pintér Sándor: A palócokról (továbbiakban Pintér Sándor: Palócokról), Budapest 1880. 13. o.

<sup>50</sup> Belitzky János: Nógrád története 52. o.

<sup>51</sup> Bakó Ferenc: Palóc néprajzi csoport 110. o.

és más népességű törzsek magukba olvasztották, s e népek asszimilálódásával indult meg Rimóc történelme az első ezredfordulót követő években, évtizedekben.



4. ábra - Rimóc mai címere  
palóc-motívum  
felhasználásával

## HONFOGLALÁS KORA

Kristó Gyula véleménye szerint a magyarok már 892-893-ban felügyeletük alá vonták a Kárpát medence Garam-Duna vonalától keletre eső részét, így megyénk területét is. Azt is hozzáfűzi, hogy ezt a felügyeletet a magyar nomádállam segédnépeiként számontartott székelyek és kabarok gyakorolták, s a szállásváltás csak néhány évvel később történt, amikor is a magyar nomádállamnak teljes népessége: asszonyok, gyerekek, öregek is érkeztek.<sup>52</sup> Más felfogás szerint a magyarok a Kárpát-medencét három irányból közelítették meg. Nógrád területén, illetve e területhez közel eső részek közül 898-ig a Tisza-Zagyva közötti rész került a honfoglalók birtokába. A Duna és a Garam folyók közötti részt 902-ig foglalták el. Ezt követte a Dunántúl, valamint a Dunától északra eső területek elfoglalása, így mondhatjuk, hogy megyénk területe 899 és 902 között vált a honfoglaló magyarok birtokává.<sup>53</sup> Anonymus elmondása szerint Szovárd (Szoárd), Kadosa és Huba vezérek voltak azok, akik seregükkel Nógrád megye területét birtokba vették a magyarság számára. Félt tőlük ill. a magyar seregtől minden ember, aki ezen a vidéken lakott. Mikor pedig találkoztak a magyarokkal, „akkor az összes szlovének, annak a földnek lakosai, akik előbb Salán vezér alattvalói voltak, féltükben önként meghódoltak nekik, úgy, hogy senki sem emelte a kezét rájuk. S olyan félelemmel szolgáltak nekik, mintha már régen uraik lettek volna”.<sup>54</sup> Egy másik fordítás pedig egyenesen szlávoknak nevezi Salán vezér alattvalóit.<sup>55</sup> Nem tudjuk, mennyire hiteles Anonymus beszámolója, de Györffy György szerint a személyneveken és a birtokok megjelölésén kívül minden csak kitalált történet.<sup>56</sup> Belitzky János viszont az ellenkezőjét állítja, így hitelesnek tekinti azt, hogy itt olyan szlovén lakosság élt, akik önként csatlakoztak a honfoglaló magyarsághoz,

---

<sup>52</sup> Kristó Gyula: Magyar honfoglalás – Honfoglaló magyarok Kossuth Könyvkiadó, 1996. 132. o.

<sup>53</sup> Belitzky János: Nógrád története 16. o.

<sup>54</sup> Anonymus: Gesta Hungarorum – Béla király jegyzőjének könyve a magyarok cselekedeteiről, Pais Dezső fordítása, Magyar Helikon, Budapest, 1975. 106. o.

<sup>55</sup> Béla király jegyzőjének könyve Fejérpataky László fordítása, MTA, Budapest, 1892.

<sup>56</sup> Györffy György előszava Anonymus Gesta Hungarorumához, Magyar Helikon, Budapest, 1975. 15. o.

szövetségesként részt vettek további harcaikban, birtokaikat megtarthatták, és a honfoglaló nemzetségek közül egy sem lett itt szállásbirtokos.<sup>57</sup> Sem Anonymus, sem pedig más krónikák nem emlékeznek meg arról, hogy a nógrádi részek elfoglalása valamilyen harccal járt volna. Valószínű, hogy ellenkező esetben beszámoltak volna ezekről az eseményekről.<sup>58</sup> A magyarok valószínűleg erős katonai ellenőrzés alá vetették ezt a területet, s ezzel magyarázható, hogy az összes honfoglaló törzsünknek hadrendi neve megtalálható megyénkben.<sup>59</sup> (Salgótarján, Diósjenő, Karancskeszi, Nógrádmegyer, Balassagyarmat, Kürtös, stb.) A magyarság a honfoglalás után még néhány évtizedig folytatta nomád életmódját, de hamarosan megtelepült, részben a szlávokkal vegyesen. Ha szláv település magyarosodott el, vagy a magyarság egy szláv faluba települt, megtartotta annak szláv nevét. A középkorban a várakon és városokon kívül a falvak rendszerint kis települések voltak. Sok faluban templom alkotta a falu magját, s e körül néhány jobbágycsalád háza húzódott meg. A településre alkalmas helyeken sűrűn egymás mellett voltak a kis falvak.<sup>60</sup> Mint már említettem, a bolgár birodalom népei már 865 óta bizánci rítusú vallásúak voltak. A nyitrai püspök kiűzte a morva-szláv papokat, s az ország népe ettől kezdve a salzburgi érsek egyházmegyéjéhez tartozott.<sup>61</sup> Az első térítők is csak szláv nyelven érintkezhetek a magyarokkal, hiszen a több, mint száz éves szimbiózis folytán az úrtól a szolgáláig mindenki értett egy keveset szláv nyelven, s máig megőrizték ennek emlékét a vallással kapcsolatos szláv jövevényszavak.<sup>62</sup> 1009-ben Nógrád megye területe már az esztergomi érsekséghez tartozott.<sup>63</sup>

---

<sup>57</sup> Belitzky János: Szécsény és földesurai (továbbiakban: Belitzky János: Szécsényi földesurak), In: Tanulmányok Szécsény múltjából 4., Szécsény, 1981. 16. o.

<sup>58</sup> Pintér Sándor: Szécsény és vidéke 51-91. o. - Belitzky János: Szécsényi földesurak 16. o.

<sup>59</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 16. o.

<sup>60</sup> Kálmán Béla: A nevek világa Gondolat Kiadó, Budapest 1967. 151. o.

<sup>61</sup> Bakó Ferenc: Palóc néprajzi csoport 71. o.

<sup>62</sup> Györffy György: István király és műve (továbbiakban Györffy György: István király), Gondolat, Budapest, 1977. 72. o.

<sup>63</sup> Györffy György: István király 182. ill. 186 o.

Ebbe a képbe beleillik Rimóc is. Fentebb láthattuk, hogy a falu területe már a honfoglalást megelőzően is lakott volt, s valószínűleg biztos, hogy a területünkön illetékes földesúr is kiemelten kezelte a falut, hiszen az István király (1000-1038) által hozott törvény értelmében Rimócon is feltehetően felépült a templom. E tény bizonyítására álljanak itt Pintér Sándor gondolatai, aki a múlt században kutatta Szécsény és környékének múltját:

„E község temploma magas hegyen áll, s a régi időben bástyaszerű falépítménnyel volt körülkerítve, melynek nyomait ma is föl lehet ismerni. A nyolczvanas években e templom leégett, de újra felépítették, ugyanez időtájtban a kántor-tanító lakása és a vele összefüggésben volt községi iskolát a sipeki patak árja annyira föliszapolta, hogy azt is a templom mellé a hegyre kellett a községnek fölépíttetni. A kántor-tanító az új épület mellett zöldséges kertet alakított. Ebbe a templom déli oldalán a régi „czínterem” (temető) is beleesett. A kert megmunkálása alkalmával a régi sírokra is reáakadtak, melyekről Sz. István ezüst érmei s az utána következő királyok pénzei kerültek napfényre. A csontvázak mellett talált e régi érmék és egyéb ékszer-töredékek azt igazolják, hogy a rimóczi templom már Szent István korában ugyanazon helyen volt, ahol ma van.”<sup>64</sup>

Györffy György is megemlékezik arról, hogy ebben az időben már a templom mellé temetkeztek az emberek, mert itt halottaikat biztonságban tudhatták az esetleges fosztogatóktól.<sup>65</sup> Igaz ő az ún. harcos jobbágyságról írta ezt, akik más törzsbeliek elnyomását és az új rend bevezetését szolgálták. A fentebb említett leletek hiteleseknek tekinthetők, hiszen Gádor Judit és Héjj Csaba is megemlékezik hiteles honfoglalás kori magyar sírokról, amelyeket Rimócon tártak fel. Csak ők nem István, hanem I. Endre király (1046-1060) pénzérméiről tettek említést.<sup>66</sup> Ez a tény nem változtat a lényegen, mert Endre Szent Istvánt alig 10 év múltán követte a trónon, s mivel a templom körül volt a temető, ezért

---

<sup>64</sup> Pintér Sándor: Szécsény és vidéke 63. o.

<sup>65</sup> Györffy György: István király 106. o.



a templomnak már léteznie kellett előbb is. Az, hogy Rimócnak a honfoglalást követő időkben már volt temploma, azért nagy szó, mert a törvény tíz falut kötelezett egy templom építésére.<sup>67</sup> Ha pedig ez a templom Rimócon épült fel, arra következtethetünk, hogy előkelő helyet foglalt el a falvak sorában. Mint már említettem, Rimócon szláv lakosság élt, s ha István meghagyta a szláv elöljárót, akkor ez a földesúr a templom-építésben előnyben részesítette az „öslakosok” települését, hiszen ebben az időben még éltek a volt bolgár-szláv feudális hagyományok, mert az önként csatlakozó bolgár urak meg akarták tartani jogaikat.<sup>68</sup> Viszont az is lehetséges, hogy az itt élő szlávok keresztények voltak, és már a magyarok ide-jövételekor állt a templom, mert vannak olyan vélemények is, hogy a bolgár kormányzás alatt keresztények voltak az emberek.<sup>69</sup> Az is bizonyos, hogy a szláv lakosság, melyet a honfoglaló magyarok az ország területén találtak, akkor már állandó falutelepülésben éltek, s előfordult, hogy szilárd lakásépítményeik voltak.<sup>70</sup> Így elképzelhető, hogy Rimócon is állt már egy kultikus épület, esetleg templom, amely köré temetkeztek korábban is, ezt azonban nem tudjuk bizonyítani.

Összefoglalásul: a templom melletti sírok a falu XI. századi, vagy ennél is korábbi fennállását igazolják, bár azt nem tudhatjuk, hogy annak a falunak Rimóc volt-e a neve, vagy sem.<sup>71</sup>

Több forrás is megemlékezik arról, hogy Rimócon a középkorban királyi várnépek éltek.<sup>72</sup> A várnép félszabad állapotú, termelő volt, aki a várnak meghatározott terménnyel adózott és bizonyos szolgálatot teljesített.<sup>73</sup> A várjobbágyok művelték a várföldeket, szekereztek, vagy a vár építési

---

<sup>66</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 18. o.

<sup>67</sup> Györffy György: István király 186. o.

<sup>68</sup> Belitzky János: Nógrád története 24. o.

<sup>69</sup> Bakó Ferenc: Palóc néprajzi csoport 71. o.

<sup>70</sup> Szabó István: A fálurendszer kialakulása Magyarországon, X-XV. század (továbbiakban Szabó István: i. m.), Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971. 11. o.

<sup>71</sup> Bakó Ferenc: A palóc centrum népességének kialakulása és településformái (továbbiakban Bakó Ferenc: Településforma), In: Bakó Ferenc (szerk.): Palócok I., Eger, 1989. 216. o.

<sup>72</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 18. o. - Csáky Károly: i. m. 134. o.

<sup>73</sup> Györffy György: István király 204. o.

munkálataiba kapcsolódtak be. Előfordult, hogy utat kellett építeniük, vagy javítaniuk, esetleg a vár népei számára különféle használati tárgyakat, fegyvereket kellett készíteniük. Rimóc közelében Hollókő és Sztrahora vára feküdt, ezért elképzelhető, hogy Rimóc ezekhez a várakhoz tartozott. Viszont Nagy Iván azt is említi, hogy még az sem biztos, hogy a várföldek egyazon vármegyében lettek volna a várral.<sup>74</sup> Az is elképzelhető, bár nem bizonyított, hogy a Szécsény melletti – egykori - Váradon a koraközépkorban Nógrád vármegye egyik igazgatási és gazdasági központja volt. Ebben az esetben a Szécsény környéki várjobbágyok e központhoz tartoztak.<sup>75</sup>

---

<sup>74</sup> Nagy Iván: Nógrád vármegye 6. o.

<sup>75</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 17. o.

## ÁRPÁDHÁZI KIRÁLYOK KORA

Nógrád megye Szent István alapította megye volt, és István korában bizonyítottan Nógrádban birtokos a Záh nemzetség volt.<sup>76</sup> Rimóc első tulajdonlását illetőleg problémákba ütközünk. „Rimócz, mely az Árpádkori iratokban „Rimonch”-ként, vagy „Rimouch”-ként szerepel, már 1274-ben a Záh-nemzetségé volt.”<sup>77</sup> Nagy Iván véleménye szerint is a szécsényi uradalom - benne Rimóccal - eredetileg a Záh nemzetségé volt, melyet a Kacsicsok valamilyen módon megszereztek, s valószínűleg még a XII. században került Szécsény Rimóccal és más hozzá tartozó falvakkal együtt a Záhok kezéről a vagyona törekvő Kacsics nemzetség, név szerint Simon bán birtokába.<sup>78</sup>

A XIII. századra a megye másik nagy birtokos nemzetsége a Záhokon kívül már a Kacsics nemzetség lesz, melyben a Záhok legnagyobb ellenfele támadt. Ez a nemzetség beházasodás útján, vagy más úton szerzett javakkal gyarapította birtokait.

### A Kacsicsokról

A Kacsicsok Horvátországból származtak, s ezeket a földeket, melyek eredetileg királyi várföldek voltak, adományul nyerték. Kálmán király (1095-1116) idejében történt, hogy a tizenkét legelőkelőbb horvát nemzetséget arra kötelezték, hogy 10-10 fegyverest adjanak a király seregébe. E nemzetségek soraiba tartozott a Kacsics nem is.<sup>79</sup> A Kacsics nemzetség horvát eredetét vallja Györffy György is. Egyik őse - véleménye szerint - lehet az a Slaviz, aki Könyves Kálmán idején nógrádi ispán volt.<sup>80</sup> Mivel a későbbiekben Szécsény, Rimóc és más környékbeli falvak birtoklásáért a Kacsicsok között folyt

---

<sup>76</sup> Györffy György: István király 209 és 256-257. o.

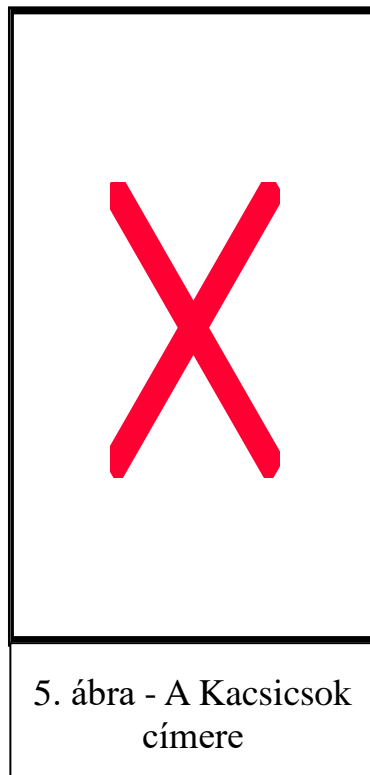
<sup>77</sup> Pintér Sándor: Szécsény és vidéke 62. o.

<sup>78</sup> Nagy Iván: Nógrád vármegye 20. o.

<sup>79</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 20. o.

versengés, erre a területre a nemzetség minden ága igényt tartott, úgy gondolom, e terület a Kacsics-nem ősi birtoka volt, s a várnépekkel együtt királyi adományként nyerték. Négy hatalmas ágát lehet megkülönböztetni az oklevelek tanúsága szerint: Falkos ágát, Simon bán ágát, I. Illés ágát és Leusták ágát.<sup>81</sup>

Már II. Endre király (1205-1235) uralkodása előtt a Kacsicsok kezébe jutottak Fülek, Sztrahora, Somoskő, Baglyas, Szécsény várak.<sup>82</sup> Oroszlános címerük is a hatalmukat, tekintélyüket és gazdagságukat bizonyítja. (5. ábra)



### Rimóc írásos említései

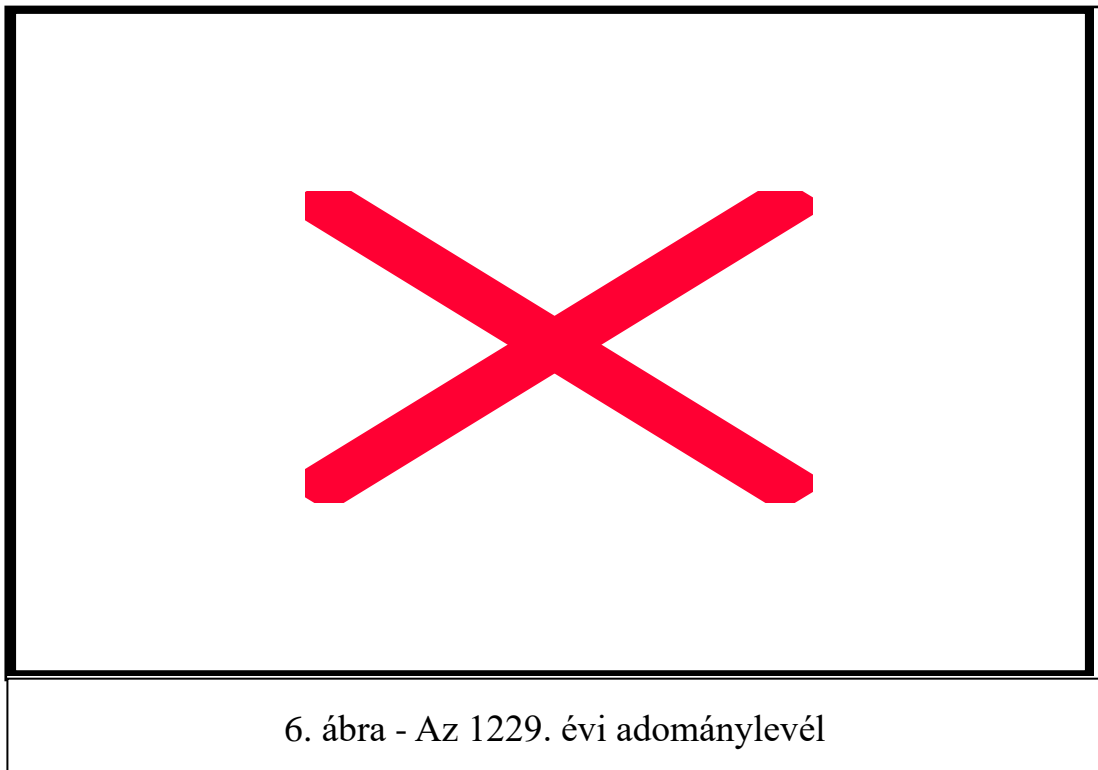
Rimóc nevével először ifjabb Béla király (II. Endre fia, a későbbi IV. Béla király (1235-1270)) oklevelében találkozunk először. Ez egy 1229-ben írt

---

<sup>80</sup> Györffy György: István király 255. o.

<sup>81</sup> Dr. Karácsonyi János: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig (továbbiakban Dr. Karácsonyi János: i. m.), MTA - Nap Kiadó, 1900., 719. o.

adománylevél, melynek előzményei a következők: Gertrúd királynét 1213. szeptember 28-án összeesküvők a pilisi erdőben, egy vadászat alkalmával meggyilkolták. Az összeesküvők egy csoportjába beletartoznak a Kacsics nemzetségbeli Simon és Mihály bánok is. A két fivér valamilyen okból 1228-ig elkerülte a megtorlást. Ebben az évben aztán II. Endre király (1205-1235) valószínűleg fia óhajára elkobozta a vétkesek birtokait. Így ifjabb Béla király 1229-ben kelt oklevelében a nógrádi Szécsényt, és tartozékait, köztük Rimócot is a Szák-nemzetségbeli Pósa ispánnak adta.<sup>83</sup> Ebben az adománylevélben van tehát Rimóc először megemlítve, ezért fontosnak tartom az oklevelet teljes terjedelmében közölni: (6. ábra)



„Béla Isten kegyelméből király, Magyarország királyának elsőszülöttje, mindenkinek, aki a jelen oklevelünket megtekinti, üdvösséget az Úrban! Tudja meg mindenki, hogy midőn a mi édesanyánk meggyilkolásáért hűtlenségben részes némelyek birtokai szétosztának, Botos (Botus) fia Pósa (Pousa)

<sup>82</sup> Nagy Iván: Nógrád vármegye 14. o.

<sup>83</sup> OL Dl. 149. - Belitzky János: Szécsényi földesurak 10. o. - HO VIII. k. 25. o.

ispánnak adtuk az ilyen hűtleneknek (talium infidelium) a Nógrád (Novigrad) várának a megyéjében lévő azon birtokait, amelyeknek ez a nevük: tudni illik Szécsény (Zychan) falut, Géc (Gechey) falut és Rimóc (Rimouch) falut a szabadosokkal (cum libertinis) , akiknek ez a nevük: Torta, Szeme (Zeme), Aba, és valami Almás (Olmas) nevű falut, szintén a szabadosokkal, akiknek a neve nem áll itt. És hogy a mi adományunk örök érvényre tegyen szert, megengedjük a jelen levelet a mi pecsétünk erejével örökre megerősíteni. Kelt Mátyás zágrábi prépostnak, udvarunk kancellárjának kezei által az üdvösség 1229. évében, a mi Pós (Pous) tárnok-, Csák (Chak) étekhordó-, Sólyom (Soulum) fia Pósa (Pousa) lovászmestereink jelenlétében.”<sup>84</sup>

Az adománylevél igen szűkszavú, hiszen nem nevezi meg azokat a személyeket, akiket hűtlenséggel vádoltak. Ezért a történészek más oklevelekben leírtak alapján következtettek arra, hogy ezek a Kacsics nembeli Simon és Mihály voltak.<sup>85</sup> Szintén ez az oklevél említ először név szerint rimóci lakosokat. Libertinusok, azaz szabadosok voltak. Ide tartoztak a királyi népek, a várnépek, illetve az örök csoportjához tartozó közsabadok katonáskodó, földművelő és ipart űző rétegei, akik Belitzky János nézetei szerint szabad bolgár jobbágyok voltak.<sup>86</sup> Györffy György álláspontja szerint a libertinus jelentése „átmeneti helyzetű, félszabad”. Ide sorolhatók a várnépek is, de magánbirtokon is megtalálhatók különféle neveken. Talán akkor állunk a legközelebb a szó jelentéséhez, ha ”szabadszerű”-nek nevezzük őket.<sup>87</sup> Ahhoz, hogy megérthessük a libertinusok helyzetét, meg kell ismernünk a kor társadalmi rétegződését. A X-XIII. század társadalmi rétegződésében három csoportot különböztet meg Belitzky: Az elsők a magyar honfoglalók, és a behódolt bolgár-szláv urak, királyi ispánok, magasabb rangú katonák nemzetségei, akik később a királyi katonákkal nemesek lettek. A második csoportba tartoztak a királyi várnépek, az

---

<sup>84</sup> HO VIII. k. Fordította: Belitzky János, In. Szécsényi földesurak 11. o.

<sup>85</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 11. o.

<sup>86</sup> Belitzky János: Nógrád története 26. o.

<sup>87</sup> Györffy György: István király 488., 463. és 492. o.

örök, tehát a gyepűt őrző harcosok, a félszabad „libertinus” katonák, földművesek, iparosok és a személyükre nézve szabad bolgár jobbágyok, továbbá a hazai és a külföldi telepések. Végül a harmadik csoport tagjai a bolgár és magyar vagyonukat vesztett szolgák, a házi szolgálatot ellátó rabszolgák, akik később szolgasorba emelkedhettek.<sup>88</sup>

Voltak olyan vélemények, hogy nem mind a három név szerint említett szabados volt rimóci, de ezt Györffy György is cáfolja művében.

Tehát Rimóc első név szerint ismert lakói Torta, Zeme és Aba nevű libertinusok voltak.<sup>89</sup>

Rimóc község történetében a másik meghatározó jelentőségű dokumentum az esztergomi káptalan által 1274. április 27-én írt csereszerződés. „Eszerint Folkus fia Farkas mester az ő királyi adományul kapott Sopron megyei Karakó (Crocou) nevű földjéért és 60 ezüst márkáért megkapta a Szák-nembeli Pósa fia Pósa ispán (comes Pousa filius Pousa de genere Zaak) Nógrád megyei Szécsény (Scechen) nevű földjét, a Pósa által ehhez tartozónak mondott Géc (Guych), Rimóc (Rymouch) és Almás (Almas) nevű földekkel és az azon a földön (Szécsényre vonatkozik) lakó Budus szabadosával és ennek Chyd nevű fiával, és a Búza nevű szolgájával és ennek két testvérével együtt.”<sup>90</sup>

Az oklevél az említett helységeket földeknek (terrae-nek) nevezi, ami alatt érthetjük azt, hogy az 1229-es iratban falvaknak (vilae-nek) nevezett helységek a tatárjárás következtében elnéptelenedtek. Belitzky szerint nem véletlen a csere, hiszen Pósa fia Pósa arra törekedett, hogy birtokait a Sopron megyei lakóhelye körül csoportosítsa, és így a távoli nógrádi birtokaival keveset törődött. A Szécsényben birtokos, és hihetőleg ott is lakó Folkus fia Farkas, ugyanúgy, mint Sopron megyében Pósa fia Pósa, birtokainak összevonására törekedett és így

---

<sup>88</sup> Bakó Ferenc: Palóc néprajzi csoport 110. o.

<sup>89</sup> Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza IV. Akadémiai Kiadó, Budapest 1998. 288-289. o.

<sup>90</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 12. o. - Nagy Iván: Nógrád vármegye 32. o.

mindkettőjük számára kecsegtető és adott volt a birtokcsere lehetősége.<sup>91</sup> Erről a szerződésről III. András király (1291-1301) is írt 1291. augusztus 29.-én, melyben bizonyítja, hogy ehhez a cseréhez ő is hozzájárult. Azt írja, az ő hozzájárulásával szerezte (!) meg a birtokokat Pousa fia Pousától Folkus fia Farkas, valamint fiai.<sup>92</sup> Tehát a Kacsicsoknak fontos volt e terület, valószínűleg azért, mert ez a birtoktest képezte a Kacsics nem ősi birtokait. Ráadásul 1298. január 9.-én Folkus fia Farkas mester kérésére – aki királynéi főpohárnokmester volt – átírja, és privilégiális formában erősíti meg saját 1291. augusztusában írt oklevelét.<sup>93</sup>

Folkus fia Farkas birtokainak egészére nézve fiai 1327. és 1333. évi atyai javaikon történő osztozkodással kapcsolatban szerzünk tudomást. Az övé volt az eredetileg két falu, de egy határt képező Szécsény és Várad, Csitár, Géc, Kis- és Nagy Almás, Kis-Rimóc, Libercse és Paróca Nógrád megyében. Birtokszerzési és vagyonbiztosítási törekvései és eredményei összefüggtek a IV. László (1272-1290) és III. Endre (1290-1301) királyok korában kialakult politikai helyzethez való ügyes alkalmazkodásával. Halálának időpontja ismeretlen.<sup>94</sup>

---

<sup>91</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 13. o.

<sup>92</sup> Borsa Iván (szerk.): Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke II. kötet, 4. füzet 1290-1301 Akadémiai Kiadó Budapest 1987. 3806. oklevél, 76. o.

<sup>93</sup> Uo. 4167. Számú oklevél, 196. o.

<sup>94</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 14. o.



## VEGYESHÁZI KIRÁLYOK KORA

Csák Máté neve fémjelezte e korszak kezdetét. Nem fogadta el Károly Róbertet Magyarország királyának, s nem jelent meg koronázásán. Ráadásul a királyhű területeket végig is pusztította. 1310-ben a Kacsics nemzetségbeli Mihály, Péter, Leusták és Jákó négy várukat, így Hollókőt, Baglyaskőt, Somoskőt, és Sztrahorát átadták Csák Máténak. Sztrahora várát a köztudat a Felsőesztergály mellé helyezi, azonban a közelmúlt kutatásai bebizonyították, hogy Sztrahora vára megegyezik azzal a várral, amelyet a rimóci emberek Pusztavár néven szoktak emlegetni.<sup>95</sup> Csák Máté emberei a kölcsönkapott várakból két éven keresztül pusztították a környék falvait. Mivel Rimóc közel fekszik mind Hollókőhöz, mind Sztrahorához, elképzelhető, hogy Csák Máté hadai Rimócot is végigdúlták, templomát felégették, asszonyait megbecstelenítették. A király megpróbálta megtörni Csák Máté hatalmát de csak súlyos harcok árán sikerült. 1312. június 15.-én a rozgonyi csatában diadalmaskodott felette. Ebben a csatában elestek a Csák Máté oldalán harcoló Kacsics nembeli Dénes, Leusták, Mikó és Jákó is, akik négy várukat annakidején kölcsönadták neki. Viszont a királyi seregben volt az a szintén Kacsics nembeli Szécsényi Tamás, Farkas nógrádi főispán fia, aki a harcok során többször is kitüntette magát.<sup>96</sup> „Ő volt az, aki megtagadta magát és övéit és mindazt, ami az övé volt, és követte királyi felségünket.” – írta 1313. április 24.-én a király Tamásnak.<sup>97</sup> Tetteiért a király kegyeibe fogadta, így Tamás gyorsan kapaszkodott a ranglétrán: 1313-ban még mint lublói várnagy szerepel, de 1321-től erdélyi vajda és szolnoki ispán, 1330-ban emellett aradi és csongrádi, 1340-ben nógrádi ispán. 1341 elején helyettes tárnokmester, 1342 végén pedig rendes tárnokmester volt.<sup>98</sup>

---

<sup>95</sup> Pálmány Béla: Hol épült fel Sztrahora vára? In: Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, Salgótarján, 1985. 205-228. o.

<sup>96</sup> Nagy Iván: Nógrád vármegye 56. o.

<sup>97</sup> Kristó Gyula: Középkori históriák oklevelekben Szeged 1992. 141. o.

<sup>98</sup> Dr. Karácsonyi János: i. m. 721. o.

Részt vett a négy Kacsics tulajdonú vár visszafoglalásában is, melyeket 1313 és 1324 között meg is szerzett. Hűségét bizonyítva tizenkét éven át kereste még azokat a személyeket, akik a király ellen harcoltak, és elkobozta birtokaikat, nem törődve azzal, hogy azokat vérrokonaitól kobozza el. Erőszaktól sem riadt vissza, hogy ellenfeleit eltegye útjából: Egyik rokonát, Poghi Endrét például megvakítottatta, családjának 11 tagjával együtt bebörtönöztette, s birtokait elkobozta.<sup>99</sup>

Így jutott Rimóc is a birtokába. A király a falut egy 1324. május 8.-án kelt oklevélben adományozta Tamásnak.<sup>100</sup> Végül is hatalmas uradalomra tett szert.

Szécsényi Tamás 1327-ben osztozkodásra hívta hét testvére közül egyedül életben maradt öccsét, Pétert, hogy az atyjuktól örökölt, ősi javakon osztozzanak meg. Osztásra kerültek az oklevél tanúsága szerint Szécsény, a birtok központja, mellette Csitár, Géc, Nagy Almás, Libercse, Paróca, Kis Almás és Rimóc, mint Nógrád megyei, illetve a család más megyében található birtokai. Az osztozkodást követően Tamás vajdának Szécsény egyik fele jutott az atyai telekkel együtt, valamint Csitár, Géc és Paróca és más megyékben lévő ingatlanok. Péter Szécsény déli részét kapta, valamint Nagy Almást, Libercsét és Rimócot, szintén más megyebeli javakkal együtt.

De Tamásnak és fiának, Kónyának valamilyen okból nem tetszett az 1327-es osztás. Testvérét újból arra kérte, hogy osztozkodjanak meg ismét. Régi barátja, Nagymartoni Pál országbíró elé idéztette öccsét 1333-ban, s azon ürügy alatt, hogy Szécsény és Várad időközben összeért, s az ottlakók perlekednek egymással a határok miatt. Péter nagyon engedékeny lehetett, hiszen ismét ráállt az osztozkodásra.<sup>101</sup> Az osztozkodásnak három verzióját ismertették Tamás vajdáék Péterékkal. Péterék a három javaslat közül az elsőt választották, melynek lényege Szécsény és Várad területének megosztása.

---

<sup>99</sup> Patay Pál: Szécsény műemlékei (továbbiakban Patay Pál: Szécsény), Panoráma Budapest 1965. 9. o.

<sup>100</sup> Blazovich László: Anjou kori oklevéltár VIII. 1324. Budapest-Szeged 1993. 233. sz. / 121. o.

## Kisrimóc – Nagyrimóc

Tamás vajda birtokszerzései közben felfigyelhetünk arra, hogy Rimóc szerepel mind a szerzett, mind az örökölhető birtokai között. A rimóci nép körében elevenen él a gondolat, s számos forrás is említést tesz róla, hogy Rimóc valamikor két településként, két névvel (Kis- és Nagyrimóc) élte mindennapjait.<sup>102</sup> Ez a tétel még nem nyert még bizonyítást. Véleményem szerint nem lehet két különálló településként kezelni a két nevet, hanem csak földterületet jelölnek e nevek. A Kisrimóc és Nagyrimóc elnevezés csak az 1324-től 1333-ig terjedő időszakban fordul elő a különböző oklevelekben, s ebben az időszakban csak birtokcserékről van szó mindezekben.(7. ábra)<sup>103</sup>



Sem az 1274-es és sem az 1410-es oklevél nem veszi két részre a falut.<sup>104</sup> S nemcsak ezek az oklevelek, de az 1333-as, amely a birtokosztásokról szól, már az is ezekkel a szavakkal írja le a kialakult birtok határait:

„annak utána ugyanazon a déli csapáson magát a nagy utat átugorja , vagyis átszeli és elérkezik a másik nagy úthoz, amely Rimouch-ról Szécsénybe megy;”

Nem valószínű, hogy egy határjárás alkalmával, egy ilyen létfontosságú ügyben ne írták volna ki a település teljes nevét, ezért fenntartom állításomat, hogy a falu mindvégig csak egy település volt, s csak a területeit jelölték két névvel,

<sup>101</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 26. o.

<sup>102</sup> Az Esztergomi Főegyházmegye névtára és évkönyve (továbbiakban Esztergomi évkönyv) 1982. Esztergom 1982. 237. o. – Csáky Károly: i. m. 134. o.

<sup>103</sup> AO II. 134-136, 286-290, 299-302. III.44-52.

<sup>104</sup> Sopron vármegye oklevéltára I. 39-40. o. - Borsa Iván: Balassa 85. o.

vagy a felosztások alkalmával a falu belső területeit is felosztották. Ez a megoldás nem volt ritka ebben az időben.<sup>105</sup>

Valószínű, hogy Kisrimóc területe Szécsényhez közelebb feküdt, míg Nagyrimóc Sztrahora várához volt közelebb, s így kaphatta meg azt a várral együtt Szécsényi Tamás, s mivel szerzett vagyon volt, nem is szerepelt a felosztásban. 1327-ben, Szécsény Tamás Nagyrimóc birtokába iktatásakor meg is jegyzik, hogy a szomszédos Kisrimóc addig is Tamás vajda örökös birtokát képezte.<sup>106</sup> Ebből az oklevélből talán világosabban kitűnik Kisrimóc földrajzi helye. Mivel nagyon fontos, álljon itt szó szerint az idézet:

„2. Az esetben, ha Péterék Zechan (Szécsény) és Warad (Várad) birtokot felosztani nem akarnák, akkor ezeknek és Kysrimolch (Kis-Rimóc) birtok felének – amely közvetlenül ezek szomszédságában fekszik – cseréje fejében Tamás vajda és fiai átadják Péteréknek a szerzett Draa és az örökölt Chatar (Csitár) birtokukat és Kyushugagh (Kis-Hugyag) birtokuk felét, ők pedig az egykor két, most pedig egy határúként használt Zechan és Warad, valamint Kyusrimolch birtokukat adják át Tamáséknak.”<sup>107</sup>

Láthatjuk az idézett szövegből, hogy Kisrimóc területe valamikor Szécsényhez nagyon közel feküdt, lényegesen közelebb, mint a Nagyrimóc nevű birtokrész. Végezetül az is egy bizonyíték lehet arra, hogy a Kisrimóc név valamikor földterületet jelentett, hogy az 1761-es Canonica Visitatio-ban „Kis Rimocz allya”-ként dűlőrészt jelöl a rimóci egyházközség birtokaként.<sup>108</sup>

## Vallási élet

Egy 1291-ből származó oklevél tanúsága szerint ebben az időben a falu már templommal és pappal rendelkezett. Megemlékezik róla az 1333-37-es

---

<sup>105</sup> Szabó István: i. m. 128. o.

<sup>106</sup> Simon Zoltán: A várak szerepének változása a középkori Nógrád megyében In: A Nógrád Megyei Múzeumok évkönyve 1988. Salgótarján, 1988. 122. o. - AO II. 285-290. o.

<sup>107</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 28. o.

<sup>108</sup> PLE, Canonicae Visitationes (továbbiakban CVS) L.80., 69. (1761)

pápai tizedjegyük is. Plébánosa Miklós (Nicolaus plebanus de Rimog) volt.<sup>109</sup> Ekkor ő már a 23. plébánosa volt a községnek, tehát ezekből az adatokból is következtethetünk István-kori alapításra. Szintén Miklós pap kap megbízatást 1343-ban az esztergomi érsektől három paptársával együtt, hogy vizsgálják ki Ambrus garábi prépost panaszát.<sup>110</sup> Belitzky János szerint ebben az időben már minden faluban, ahol volt plébánia, a pap már foglalkozott az írás és az olvasás tanításával.<sup>111</sup>

A következő rimóci lakos, akiről tudomásunk van, szintén plébános, ráadásul őt is Miklósnak hívták. Az 1410. február 24-én kelt oklevél szerint György szécsényi (Zecheni) plébánossal együtt pert indítottak egy bizonyos Miklós mester ellen, egy örökösödési, ún. „leánynegyed” ügyben. Az oklevélből megtudhatjuk, hogy az ügyet elnapolták. Rimóc neve pedig Rimewch-ként szerepelt.<sup>112</sup>

### A Szécsényiek után

A XV. században még mindig erős birtoktest a Szécsényieké. Ám Szécsényi László (Szécsényi Tamás dédunokája) anyagi helyzete egyre inkább romlott. Sűrűn vett fel birtokaira zálogkölcönöket, igen gyakran elég kis összegeket. Később reánehezdedtek Szécsény városának megerősítési gondjai is. Így még az ősei által a ferencrendi kolostornak adományozott aranyból és ezüsből készült tárgyakat is vissza kellett kérnie, amelyeket aztán már soha nem tudott visszaadni. Valószínű, hogy ezekben a nehéz időkben sűrűsödtek a birtokán, így Rimócon élők anyagi, illetve robot-kihasználások.

1440-ben a Habsburg-ház érdekeiért harcoló Giskra cseh zsoldosvezér seregei törtek be a Felvidékre és több várat birtokukba vettek. A nógrádi várak közül

---

<sup>109</sup> Némethy L. : i. m. 235. o. - RPI, Historia Domus (továbbiakban HD)

<sup>110</sup> Esztergomi évkönyv 237. o.

<sup>111</sup> Belitzky János: Nógrád története 85-87. o.

<sup>112</sup> Borsa Iván: Balassa 85. o.

Salgót, Hollókőt és Zagyvafőt foglalták el.<sup>113</sup> Szécsényt ugyan sohasem foglalták el, viszont a környékét erősen pusztították, amint azt 1454-ben Szécsényi László panaszolta.<sup>114</sup>

Ilyen okokból segítséget kellett kérnie, melyet vejétől, Lossonczy Alberttől kapott 16000 arany forintot azzal a feltétellel, hogy Albert zálogba kapta Szécsényi László birtokegységeinek felét, köztük Rimócot is.<sup>115</sup> Az 1454. december 21-én kiállított oklevél tanúsága szerint Szécsényi László bejelentette, hogy mivel János nevű fiát elveszítette, minden vagyonát két lányára, Hedvigre, Lossonczy Albert feleségére, és a még hajadon Annára hagyja. Ezt az 1455. április 30.-án a budai káptalan előtt írásba foglaltatta. A budai káptalan előtti írásba foglalásnak fontos előzménye volt az, hogy április 27.-én a még el nem zálogosított területeket 40000 forintért zálogba adta Ország Mihálynak és a már magánál zálogban lévő birtokokat tudható Lossonczy Albertnek. Később Ország Mihály nem volt megelégedve a zálogosítás körülményeivel, mert ő azt tervezte, hogy az ő fiát, János majd összeházasítja Szécsényi László még hajadon lányával, Annával, s ezáltal nagyobb lesz a család vagyona. Valószínű, hogy Szécsényi László 1460. márciusában halt meg, s vele sírba szállt a Kacsics nemzetség utolsó férfitagja. Egy 1460. április 3.-án kelt adománylevélben, amelyet Belitzky elgondolása szerint<sup>116</sup> Szécsényi László temetésére összegyűlve adtak ki, már Lossonczy Albertet Nógrád megye főispánjaként említi, s Szécsényi Annát pedig „a nevezett nádor tekintetes János fiának jegyese”-ként, ugyanis Ország Mihályt nádorrá is megválasztották 1458-ban, és Mátyás király leghűségesebb hívei közé tartozott. Egy 1461. június 29-én, Budán kelt oklevél is ezt erősíti meg. Mátyás király Ország Mihály nádornak és Lossonczy Albertnek adományozza az ország felső részeiben vezetett hadjáratok

---

<sup>113</sup> Hernádi Károly: Nógrádi várak (továbbiakban Hernádi Károly: i. m.), Nógrád Megyei Idegenforgalmi Hivatal 1982. 31. o.

<sup>114</sup> Antal Károly, Dr. Patay Pál, Praznovszky Mihály, Dr. Zólyomi József: Szécsény (továbbiakban Antal, Patay, Praznovszky, Zólyomi: i. m.), Nógrád megye Tanácsának Idegenforgalmi Hivatala 1980. 7. o.  
Patay Pál: Szécsény 15. o.

<sup>115</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 46. o.

idején szerzett érdemeik elismeréséül, új adomány címén néhai Szécsényi László birtokait. Ezután hosszú sorban következnek a birtokrészek, melyek között ott találhatjuk Rimócot is.<sup>117</sup> Giskra uralmát végül is Mátyás király törte meg, aki 1461. szeptember 17-én tartózkodott Szécsényben.<sup>118</sup> Az újraadományozás címén, illetve után 1461. szeptember 17-e és 29.-e között Mátyás király Szécsényben tartózkodott. Feltehetően ekkor tartották Szécsényi Anna és Országgh János esküvőjét.<sup>119</sup> A budai káptalan jelenti, hogy 1462. február 17.-én a beiktatás megtörtént.<sup>120</sup> 1481. június 29.-én kelt oklevélben Mátyás király most a székesfehérvári keresztesek konventjének hagyta meg, hogy immár új adomány címén iktassa be Országgh Mihály nádort és fiát, Lászlót, és Lossonczy Lászlót, és fiát, Zsigmondot a nekik adományozott Nógrád, Heves, Hont és Nyitra megyei birtokaikba, melyek valaha néhai Szécsényi László tulajdonát képezték. Ebben az oklevélben úgy található meg Rimóc neve, mint a szécsényi vár tartozéka. Ez az okmány azért volt fontos, mert most már a két tulajdonos ezen területek örökös uraivá váltak. Lossonczy László, aki ekkor már tárnokmester volt, 1498 áprilisában már nem élt. Fiai, Zsigmond és Albert szintén elzálogosították községünket. Így Rimócot 1498. június elsején Haraszi Ferencnél találjuk Farkasfalvával együtt 160 forintért, s mivel a Lossonczy fiúknak nem volt elég pénzük a kiváltásukra, más falvakat helyeztek el ismét zálog alá.<sup>121</sup>

---

<sup>116</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 47-50. o.

<sup>117</sup> Bártfai Szabó László: I. m. 224. o.

<sup>118</sup> Hernádi Károly: I. m. 31. o.

<sup>119</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 51. o.

<sup>120</sup> Bártfai Szabó László: I. m. 224. o.

<sup>121</sup> Belitzky János: Szécsényi földesurak 57-62. o.

## TÖRÖK IDŐK

1526. augusztus 29.-én a mohácsi csatasíkon Magyarország sorsa már eldőlt. Ezután Szulejmán szultán Budát elfoglalta és kifosztotta, majd pedig szétküldte hadseregét, hogy az egész országot pusztítsa.<sup>122</sup> Buda elfoglalása megadta a lehetőséget arra is, hogy a török Nógrád megye területét is megtámadják.

Az 1542-t követő időkben Lossonczy István, és az elhunyt Országgh János örökösei voltak a Szécsény környéki birtoktömeg. Pontosabban a Lossonczy javak birtokosaként a szécsényi uradalom helységeiben Ráskai Istvánnak is voltak portái, így Rimócon is. 1542-ben Ráskai István a megye négy járásában 693 jobbágyporta ura volt 77 helységben. Ugyanebben az évben Rimócon (Rimolch) 18 jobbágyporta adózott Ráskainak, 15 pedig Országghnak. Nem lehet tudni, hogy Ráskai kölcsön fejében zálogba kapta-e, vagy csak egyszerűen elfoglalta Lossonczytól az uradalmat. Az utóbbi eset sem lehetetlen, mert ebben az időben gyakran háborúztak egymás ellen a nagyurak. Ráskai nem sokkal az összeírás után meghalt 1543-ban, s mivel fiú utódja nem volt, így a birtokába került Lossonczy javak visszakerültek az I. Ferdinánd király (1526-1564) hívének szegődött Lossonczy István kezébe.<sup>123</sup> Egy 1549-es adat szerint Rimócon (Rimolch) 8 portája volt Lossonczy Istvánnak és 5 portája Országgh Kristófnak.<sup>124</sup>

1544 tavaszán Mehemed budai pasa szánta rá magát a hódító hadjáratra.<sup>125</sup> Meglepetésszerű támadás volt, mert váratlanul érte a megyét, hiszen ebben az időben egyetlen megfelelő erődítést sem találunk, amely ellenállt volna a törökök támadásának.<sup>126</sup> 1544-ben elfoglalták Nógrád várát, és

---

<sup>122</sup> Patay Pál: Szécsény 16. o.

<sup>123</sup> Pálmány Béla Köznemesek a szécsényi Forgách uradalomban (továbbiakban Pálmány Béla: Köznemesek), In: Tanulmányok Szécsény múltjából 5. Salgótarján, 1982. 11-19. o.

<sup>124</sup> Maksay Ferenc (szerk.): Magyarország birtokviszonyai a 16. Század közepén, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990., 516. o.

<sup>125</sup> Makkai László: I. m. 55. o.

<sup>126</sup> Makkai László: I. m. 54. o.



Nógrád megye délen fekvő falvaiban portyáztak.<sup>127</sup> Ilyen portyázásoknak lett eredménye, hogy a törökök a Szécsény környéki falvakat, köztük Rimócot is meghódították, azaz adófizetővé tették.<sup>128</sup> 1548-ban falunk a meghódított területek határára esett, mert a hódoltság északon az Ipolyig, keleten pedig Szécsény, Rimóc, Hollókő, Nagybárcány, Verebély és Sámsonháza határáig terjedt. Ezidőtájt kezdődött meg a parasztság másfél száz éven át tartó, mérhetetlen szenvedése. A törököknek fizetett adón kívül fizettek a magyar földesuraknak és a királynak is, és, hogy ha sokallták a kettős terhet, bármelyik „tulajdonos” fegyverrel is bizonyíthatta igazát.<sup>129</sup>

A törökök a leigázott területeken az adók miatt összeírásokat is készítettek. Az 1546-os összeírás idején a falu birtokosa Hüszejn bin Hasszán volt a falu földesura, a családfők száma 15, nőtlen fiaik száma 10, egyéb nőtlenek pedig ketten voltak (akik közül az egyik, vagy akár mindkettő lehetett pap, vagy esetleg özvegy), az összes összeírtak így 27-en. A falu lakossága viszont valószínűleg körülbelül a 27-nek a duplája, mert az asszonyokat ill. a lányokat nem írták össze. Ebben az időben 1 pap, 1 diák és 2 juhos gazda (50, 32 juh) is volt a faluban. A férfiak közül tizen fizettek adót, amit dzsizje-nek neveztek.<sup>130</sup> Ez a szó a nem muzulmán vallású emberek fejadóját jelentette.<sup>131</sup>

1548-ban egyportaösszeírás mutatja a török elleni harcok pusztító következményeit. Rimócon (Rymolch) 11 porta adózott Lossonczynak, 9 pauper-ház volt, 9 deserta, s a megjegyzésben is meg van említve, hogy fel van égetve a falu. Két bírót is említ a feljegyzés. Az összeírás azt is megjegyzi, hogy Rimócot a törökök és a hajdúk – azaz gyalogos magyar katonák - pusztították el, ill. égették fel.<sup>132</sup>

---

<sup>127</sup> Hernádi Károly: I. m. 31. o. - Patay Pál: Szécsény 16. o.

<sup>128</sup> Antal, Patay, Praznovszky, Zólyomi: i. m. 8. o.

<sup>129</sup> Makkai László: I. m. 55. o.

<sup>130</sup> Káldy - Nagy Gyula: A Budai szandzsák 1546-1590 évi összeírásai (továbbiakban Káldy - Nagy Gyula: Összeírások 1546-1590.), Pest Megyei Levéltár Budapest 1985. 513-514. o.

<sup>131</sup> Hegyi Klára: Török berendezkedés Magyarországon (továbbiakban Hegyi Klára: i. m.), MTA Történelem Tudományi Intézete, Budapest, 1995. 203. o.

<sup>132</sup> Pálmány Béla: Köznemesek. 11-19. o.

Ebben az időben a törökök kisebb támadásokkal ijesztgették a még meg nem hódított területek lakóit. 1550. szeptember 27.-én Szécsényre tört rá egy nagyobb csapat, és a földeken dolgozó embereket meg is lepték, de a várat nem sikerült elfoglalniuk.<sup>133</sup> Ebben az időben Lossonczy István volt Szécsény és Rimóc földesura. Két év elmúltával ismét támadásba lendült a török: ezúttal Ali budai pasa támadt nagy erővel a nógrádi várakra. 1552 nyarán először Drégelyt, Ipolyságot majd Gyarmatot vette be. Ezután Szécsény is a kezére került.<sup>134</sup> Az 1552-es eseményekkel véglegesen kialakult az Oszmán Birodalom 2 vilajetből álló magyarországi része, s most már egybefüggő várak láncolatával, s ez azért volt fontos, mert immár lezárható, jól védhető volt a török védelmi vonal.<sup>135</sup> A város és a vár bevétele nagy nyereség volt a töröknek. A fallal körülvevett város nagyobb csapatok elhelyezésére is alkalmas volt. Ezért a várost katonai-közigazgatási központtá tették.<sup>136</sup>

Szintén 1552-ben, Temesvár török elleni védelmét vezetve hősi halált halt Lossonczy István, Rimóc birtokosa. Az eleste előtt lányát Ferdinánd (1526-1564) fiúsította, azaz fiúgyermekhez hasonló, teljes jogú örökösévé tette. A források az 1560-as évektől a Lossonczy javak birtokosaként Anna első férjét, Báthory Miklóst, illetve Ungád Kristófot jegyezték fel a birtok uraiként. Majd végül is a második férj, Forgách Zsigmond szerezte meg a hatalmas birtokot.<sup>137</sup>

Ebből az időből is származik egy török összeírás. 1559-ben Rimócon 71 volt az összes összeírtak száma, ebből 37 családfő, 27 nőtlen fiú, 7-en voltak a családfők nőtlen testvérei. Ebben az időben már 23-an adóztak az összeírások szerint.<sup>138</sup> A falu lakossága körülbelül 140 fő lehetett. Az összeírásban Miklós nevű pap szerepel, aki megszökött. A régi összeírtak száma 27, meghalt 16, jelen van 11, az újonnan összeírtak: 68-an voltak. „Losonci Istvánnak” bastinája –

---

<sup>133</sup> Patay Pál: Szécsény 16. o.

<sup>134</sup> Hernádi Károly: I. m. 32. o.

<sup>135</sup> Hegyi Klára: i. m. 81. o.

<sup>136</sup> Patay Pál: Szécsény 18. o. - Makkai László: I. m. 57. o.

<sup>137</sup> Pálmány Béla: Köznemesek 20-22. o.

<sup>138</sup> Káldy - Nagy Gyula: Összeírások 1546-1590. 513. o.

szőlőskertje volt a faluban.<sup>139</sup> Foglalkozás szerint 1 kovács és 6 juhos gazda (250, 130, 100, 100, 100 és 50 db juh) volt megemlítve.<sup>140</sup> Tehát a törökök nem pusztították el az adófizető lakosságot, hanem igyekeztek megtartani azok az embereket, akiktől hasznot reméltek, s kisajtolták belőlük mindent, amit csak lehetett. Így 1562-ben már 123 volt az összes összeírtak száma, akik közül 41-en fizettek adót. Ekkor a falu birtokosa Ömer bin Veli bég volt, s 1 bíró és 3 juhos gazda (150, 56, 50 db juh) volt feltüntetve az összeírásban. 1562-ben a szécsényi szandzsákban a törökök közvetlen bevétele mindössze 31400 akcét tett ki, ami egy jobb szpáhi-birtok jövedelmével volt egyenlő. Az akcse kis ezüstpénz, a pénzügyi elszámolás egysége volt.<sup>141</sup> 1580-ban viszont már csökkent a falu népessége, már csak 54 az összeírtak száma. Viszont az adófizetők száma így is emelkedett 50-re. Ekkor a falut a szécsényi katonai parancsnok, Ali bin Jahta birtokolta 9 várkatonájával együtt. 1590-ben 49 az összes összeírtak száma, s ebből 40-en fizettek adót. Az 1590-es összeírásban fel van tüntetve malom is. A gazdasági életet úgy értékelhetjük ebben az időben, hogy a törökök lehetőséget adtak a gazdasági élet fejlődésére, persze az ő nyereségük érdekében. Az 1546-os összeírás szerint a termelési viszonyok jók voltak. Erre a gabonatermelésből lehet következtetni. 1562-re a falu szőlői valószínűleg elpusztultak, mert a családonkénti átlag leesett. A felemelkedést mutatja az 1590-es évekre megjelenő malom is.<sup>142</sup>

1593 őszén Pálffy Miklós és Tiefenbach Kristóf főkapitány seregei, melyekhez más felvidéki urak csapatai is csatlakoztak, megindították felszabadító hadjáratukat. December 4.-én értek Szécsényhez, és harcok nélkül foglalták vissza, mert a törökök, mikor észrevették a veszélyt, felgyújtották a várost és elmenekültek. Így Szécsény vára és környéke felszabadult, de a török

---

<sup>139</sup> Káldy – Nagy Gyula: A Budai szandzsák 1559. évi összeírása, Pest Megyei Levéltár Budapest 1977. 237. o.

<sup>140</sup> Káldy - Nagy Gyula: Összeírások 1546-1590. 514. o.

<sup>141</sup> Hegyi Klára: i. m. 60. ill. 203. o.

<sup>142</sup> Káldy - Nagy Gyula: Összeírások 1546-1590. 513. o.

portyák garázdálkodásai a vidéken nem szűntek meg.<sup>143</sup> Például 1595-ben több falut is felégettek a környéken.<sup>144</sup>

A Lossonczyak megengedték, hogy a birtokaikon a városok és a falvak úrbéresei szabadon költözhetnek az uradalom egyik részéről a másikra, pedig a család birtokai három vármegye területén helyezkedtek el. Lossonczy Anna 1596-ban összeírást készített birtokairól, melyben a szécsényi uradalom részeként helyet foglal Rimóc is. Eszerint a faluban 1 lakott 1 telek, 5 egész puszta, 13 fél puszta, 23 úrbéressel került összeírásra. Az összeírás megjegyzi, hogy Rimóc lakosai elmenekültek. A szécsényi uradalom Nógrád vármegye leginkább elpusztított tájegységei közé tartozott. Anna 1593-ban olyan végrendeletet készített, amelyben általános örökösévé második férjét, Forgách Zsigmondot tette meg, mellőzve gyermekét, aki első házasságából született. Lossonczy Anna, úgy, mint Balassi Bálint nagy szerelme, bevonult a magyar irodalom történetébe is.<sup>145</sup>

Ezekben a nehéz időkben nemcsak a törökök, hanem a zsold elmaradása miatt a végvárok katonái is raboltak a környéken. Megélhetésük biztosítására földeket, szántókat, lovaiknak legelőt foglaltak le, melyek földesúri tulajdont képeztek. Szécsényt és a hozzá tartozó uradalmat is lefoglalták, amelyeknek a tulajdonosa most már a Lossonczy javakat öröklő Forgách család volt. Egy alkalommal Szécsényben a katonaság és a város lakossága között például olyan harc bontakozott ki, hogy Szécsény külvárosa le is égett.<sup>146</sup> Ezért Forgách Zsigmond 1600-ban panaszt emelt Mátyás főhercegnél Woxith Horváth István szécsényi kapitány ellen, hogy a várhoz tartozó, de Forgách javat illető jövedelmet lefoglalta. A főherceg utasította Pálffy Miklóst, hogy tiltsa el a hatalmaskodó kapitányt. A panaszt tevő Forgách 1601-ben kieszközölte a

---

<sup>143</sup> Hernádi Károly: I. m. 34. o.

<sup>144</sup> Antal, Patay, Praznovszky, Zólyomi: i. m. 11. o.

<sup>145</sup> Belitzky János: Lossonczy Anna somoskői, szécsényi, gácsi uradalmainak 1596. évi összeírása, In: Nógrád Megyei Múzeumok évkönyve, 1980, Salgótarján, 297-334. o.

<sup>146</sup> Mocsáry Antal: Nemes Nógrád vármegyének történelmi, geographiai és statistikai esemteretése I - IV. (továbbiakban Mocsáry Antal: i. m.), Pest 1826. III. k. 128. o.

királytól a maga számára a szécsényi várkapitányságot. Így jobban meg tudta védeni a foglalástól első felesége, Losonczy Anna örökségét, melyhez Szécsény, Hollókő, Somoskő és Gács, valamint uradalmak is tartoztak Nógrád vármegyéből. Mint tudjuk, a szécsényi birtoktesthez tartozott Rimóc is. Ettől kezdve majd félévszázadon keresztül a földesúr-család valamelyik tagja egyben a szécsényi főkapitányi címet is viselte.

Köztük gr. Forgách Ádám is, aki a XVII. század közepén eladósodott, és tárgyalásba bocsátkozott birtokainak zálogba adásáról Koháry Istvánnal. Alig néhány héttel az után, hogy az uradalmat 12000 Ft-ért zálogba vette Koháry István, szeptember 23-án. III. Ferdinándtól (1637-1657) kinevezést nyert Szécsény főkapitányi tisztére is. A földesúr, így Rimóc birtokosa és a főkapitány tehát ismét egyazon személy lett.<sup>147</sup>

A törökök 1663-ban ismét elfoglalták Szécsényt és környékét. Küprülü Ahmed nagyvezér Esztergomnál átkelt a Dunán, s az útjába kerülő várakat bevette. Amikor Szécsény felé közeledett, Koháry István várkapitány felgyújtatja a várat, majd a várőrséget Fülekre rendelte.<sup>148</sup> Ahogy múltak az évek, úgy nyomult felfelé a hódoltság, úgy estek el a rosszul felszerelt, korszerűtlen várak. Rimócon egy 1674-es Canonica Visitatio tanulsága szerint 219 személy élt. Az 1682. és 1683. esztendőben a törökök minden korábbinál jobban meggritkították a vármegye lakosságát, és elpusztították, vagy elrabolták a nép vagyonát.<sup>149</sup>

A törököket végérvényesen 1683-ban Sobieski János lengyel király csapatai üzték el a vidékről, aki a párkányi győzelmét követően seregével

---

<sup>147</sup> Jakus Lajos: Fejezetek Szécsény XVI-XVII. századi történetéből, In: Tanulmányok Szécsény múltjából 7. Salgótarján 1985. 117. o.

<sup>148</sup> Hernádi Károly: I. m. 36. o.

<sup>149</sup> Pálmány Béla: Nógrád vármegye újratelepítése, benépesülése és az agrártermelés fellendülése a török kiűzése után 1683-1728 (továbbiakban Pálmány Béla: Nógrád újratelepítése), In.: Nógrád megyei múzeumok évkönyve Salgótarján 1988.173-175. o.

Nógrád megyén át indult hazájába, s a még török kézen lévő nógrádi várakat, illetve területeket felszabadította.<sup>150</sup>

1684 és 86 között három esztendőn át pestisjárvány is dúlt, s az emberek menekültek, ahová csak tudtak.<sup>151</sup> 1686-ban a szécsényi járás 53 faluja, köztük Rimóc is, teljesen letarolt hely, azaz „totaliter deserta” hely volt. Vagyis ezen az egy-két évtizede még népes falvakban nem találtak senkit, teljesen néptelenek voltak.

Ezt követően azonban Rimócon is megindult a fejlődés, mert 1697-ben már 118,25 Rimócon az adózott dica szám, 1709-ben pedig 300-ra nőtt ugyanez.<sup>152</sup>

---

<sup>150</sup> Hernádi Károly: I. m. 36. o.

Patay Pál: Szécsény 27. o.

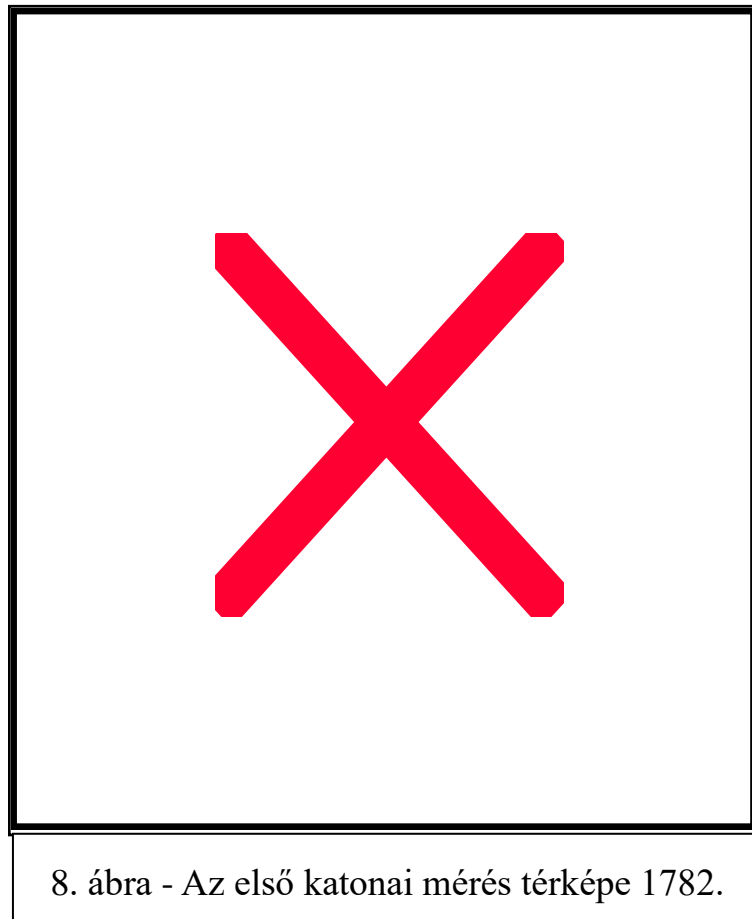
<sup>151</sup> Mocsáry Antal: i. m. III. k. 201. o.

<sup>152</sup> Pálmány Béla: Nógrád újratelepítése 222-223. o.

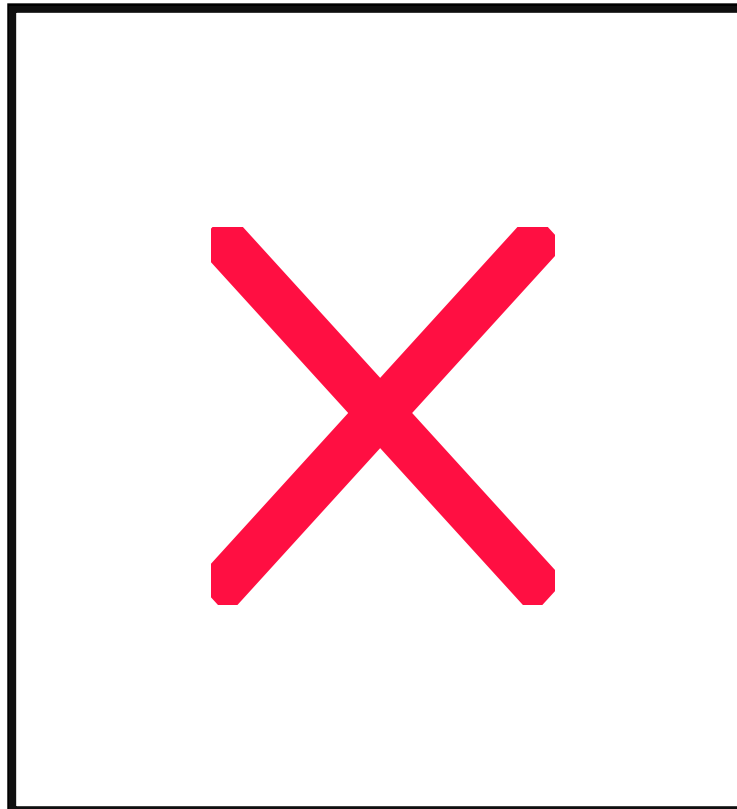
## A TÖRÖK KOR UTÁN

### TELEPÜLÉSFORMA VÁLTOZÁSA

A török idők a falu területét teljesen letarolták. Rimócot 1686-ban totaliter deserta, azaz teljesen elpusztult helynek nevezik. A török uralom elmúltával azonban Rimócon is megindult az élet. Valószínűleg az addig is lakott, tehát a török idők alatt épített házak helyére, a templom mellé építkeztek először az emberek. Sajnos ebből az időből nem maradt fel adat, de a hagyomány a mai napig azt tartja, hogy a falu legrégebbi része az ún. Nemesudvar, a templom mellett. Valószínűleg ez az elnevezés abból az időkből származik, amikor a Rimócon lakó Percze nemzetség megkapta nemesi kutyabőrét.



Az első katonai felmérés (8. ábra) 1782-ben egyutcás települést ábrázol, melynek délnyugati részén áll a templom, északon pedig a patak határolja. A házakhoz csatlakozott kert is.<sup>153</sup> A templom a falu szélén emelkedett, mert ezzel mintegy lezárja a települést.<sup>154</sup> Szécsénybe „mezei, erdei út” vitt. A patakon nem volt híd, s Varsányba nem vitt közvetlen földút, hanem csak hatalmas kerülővel. A mai Széchenyi úti kereszt helyén ebben az időben valamilyen kőtalapzatú szobor, vagy kép állt.<sup>155</sup>



9. ábra – A második katonai felmérés 1853.

Ennek az ófalunak a területén van a Nemes udvar, a Templom szög és az Alvég. Valószínű, hogy a három falurész a rimóci társadalom három rétegének vagy csoportjának egymástól elkülönült szálláshelye volt. A Nemes szögben a Percze

---

<sup>153</sup> Hadtörténeti Térképtár, I. katonai felmérés, 1782, Colonne XVI. Sectio 15, 1 : 28800

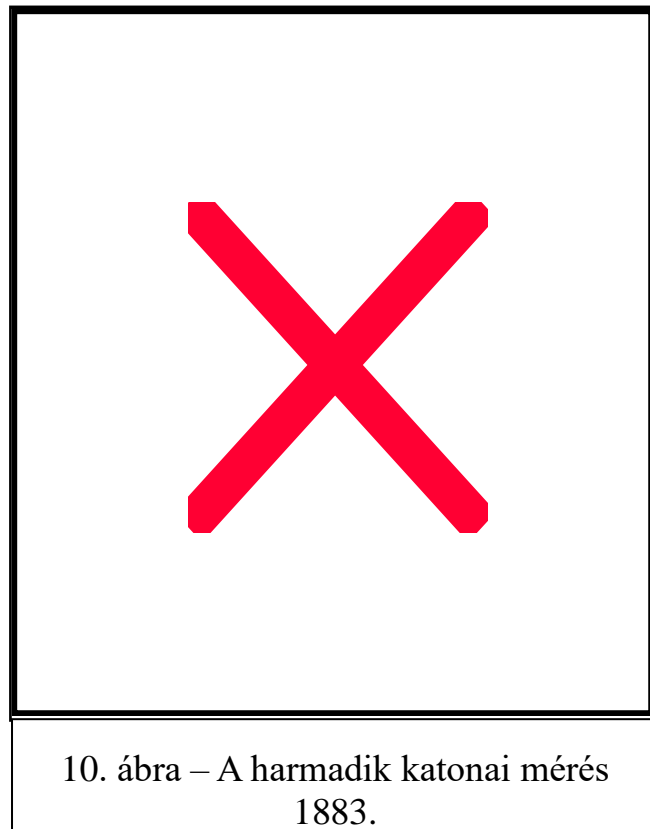
<sup>154</sup> Bakó Ferenc: Településforma 329. o.

<sup>155</sup> Térképészeti Közlöny II. kötet, Budapest, 1932. Október, melléklet: I. Országos katonai felvétel, 1-2. Füzet, I-VIII. tábla



nemzetség élt, a Templom szögben a többi kismemesi famíliák lakhattak, az alvégben pedig a jobbágyok és zsellérek.<sup>156</sup>

A második, 1853-ben készült térkép (9. ábra) bővülésről ad számot. A falu áterjed a patak északi oldalára, s itt már megjelenik a mai Varsányi út, melyről most már kényelmesebben el lehet jutni a szomszédos községbe. Szintén megjelenik a varsányi úti kereszt, és most már a Lóc felé vezető út melletti is. Megjelenik a mai Széchenyi úti híd jelölése is. A temetőt már a mai helyén ábrázolja.<sup>157</sup>



A harmadik katonai felvétel (10. ábra) 1883-ban készített térképet a faluról.<sup>158</sup> Ezen a térképen tovább bővül a falu kiterjedése, a Varsány felé vezető út mellett most már a keresztig házak sorakoznak.

<sup>156</sup> Bakó Ferenc: Településforma 228. o.

<sup>157</sup> Hadtörténeti Térképtár, II. katonai felmérés, 1853., Section 45, Colonne XXXIV., 1 : 28800

<sup>158</sup> Hadtörténeti Térképtár. III. katonai felmérés, 1883. 4763/3. 1 : 25000

## DEMOGRÁFIAI VÁLTOZÁSOK

1686-ban a szécsényi járás 53 faluját teljesen letarolt állapotban találták, vagyis ezen az egy-két évtizede még népes falvak teljesen néptelenek voltak.

Nógrád vármegye elpusztult falvainak újratelepítése csak 1688-tól, Eger várának visszafoglalását követően kerülhetett sor. Valószínű, hogy először azok a családok tértek vissza, akik 1682 előtt is a falukban éltek. Rimócon az 1674-s Canonica Visitatio a Percze famíliát említi, ezért valószínűleg ez a család indította meg az életet az elnéptelenedett faluban.<sup>159</sup> A templom is átvészelte a török időket, hiszen 1686-ban még fennállott a valószínűleg XI. századi templom.<sup>160</sup>

Az elpusztult falvakban az újratelepülés irányítását a földesurak tartották kézben. Ők jelölték ki a házhelyeket, sőt azon nyomban kimérték a telkekhez tartozó szántóföldeket és kaszálókat is. Rimóc benépesülésének idejét 1692-re tehetjük. Azt a tényt, hogy Rimóc teljesen újonnan települt, bizonyítja az is, hogy az újonnan települt falvak 2-3 éves adómentességet kaptak, így nem szerepelnek az 1692-es adóösszeírásban. Az említett forrásban nem szerepel Rimóc neve sem.

Az 1690-es években megindult a más falukból érkező emberek költözködése falunkba. Az 1696-os összeírásban szerepelnek az újonnan megtelepedettek, így 2-3 éven át adómentességet nyerők is. A szécsényi járásban 131 „jövevény” (advena) háztartást írtak össze, köztük többet Rimócon is. Nagy többségük Gyetváról és más zólyomi falvakból érkezett, s kétharmad részüknek voltak igás állataik is, így új lakóhelyükön telkes jobbágyok (colonus) lehettek. A nincstelen jövevényeket maguk a nógrádi földesurak sem látták szívesen, ezért ezeket volt uraik kérésére szívesen visszaküldték eredeti lakhelyükre.

---

<sup>159</sup> Pálmány Béla: Nógrád újratelepítése 177. o.

<sup>160</sup> Esztergomi évkönyv 237. o.

Az örökös jobbágyság intézménye megtiltotta, hogy a paraszt, vagy leszármazottai elhagyják földesuruk földjét, de a jobbágyok éltek az adódó lehetőségekkel és el-elszökdöstek lakóhelyükről. A szökött jobbágyokról összeírásokat készítettek. Ilyen szökött-jobbágy listákon szerepelnek rimóci emberek is, akik Jászfényszaruba, Jászalsó- és Felsőszentgyörgyre szöktek. Az 1690-ben jövevényként érkező telepések közül néhányan egy nemzedékkel később már a Nógrádból elszököttek listáján is szerepeltek.

Ez a helyzet általános volt Nógrád megye más részein is: 1711-et követően két évtizedig „átjáróház” volt.<sup>161</sup>

1715-ben 11 magyar, és 5 szlovák nemzetiségű háztartást írtak össze.<sup>162</sup> Jobbágyként van feltüntetve: Mócsár (Mócsány) János bíró, Wincze Bálint, Cserenye Márton, Gonda András, Hausz János, Oláh Miklós, Menyhárt Márton, Juhász István, Melegh István, Mócsán György, Szelvik János, Kobela János. Zsellér: Justhin Gergely, Nratusch György, Glonkov Mátyás, Kanyó András. (12 jobbágy, 4 zsellér)<sup>163</sup> Ebben az összeírásban nem szerepel például a Percze család, akiről bebizonyították, hogy ők azok, akik folytonosnak mondhatók abból a szempontból, hogy a családnév már törökkori összeírásokban is Bercse formában szerepelt.<sup>164</sup> A többi családnév nem tekinthető folytonosnak a török-, vagy az azt megelőző időkből, s az említett 5 szlovák családról fontos tudnunk, hogy ők Zólyom megyéből, Gyetva településről költöztek falunkba.<sup>165</sup>

Az újratelepítés újabb korszaka az 1709-1711. évi nagy pestisjárvány és a II. Rákóczi Ferenc által vezetett szabadságharc bukását követően indulhatott meg. A szécsényi járás rovásösszeírása egy esztendővel e nagy pestis után jelzi,

---

<sup>161</sup> Pálmány Béla: Nógrád újratelepítése 177-204. o.

<sup>162</sup> Ladányi Miksa: i. m. 281. o. - Dr. Reiszig Ede: Nógrád vármegye községei (továbbiakban Dr. Reiszig Ede: Nógrád községei), In: Dr. Borovszky Samu (szerk.) Magyarország vármegyéi és városai - Nógrád vármegye, Budapest, 1911. 110 o.

<sup>163</sup> A török után – Az 1715. Évi országos összeírás adatai a mai Nógrád megye községeiről Összeállította: Schneider Miklós (továbbiakban Schneider Miklós: i. m.),Salgótarján, 1973. 4. o.

<sup>164</sup> Bakó Ferenc: Településforma 225. o.

<sup>165</sup> Pálmány Béla: Nógrád újratelepítése 177-204. o.

hogy a falvak lakosságát erősen megritkította a járvány. Ezek között a falvak között szerepel Rimóc is.<sup>166</sup> Az 1720-ban készített összeírásban már 17 magyar család szerepel.<sup>167</sup>

Az 1771. évi urbáriumban a 47 jobbágnévből 18 magyar, 28 szlovák és 1 oláh eredetű. Ebben az időben a nemzetiségi összetételre a szlovákság növekedése jellemző. Mégsem jelenthetjük ki ezt így kerekén, mert nem számoltunk azzal, hogy az összeírásban a nemesek nem szerepelnek, márpedig Rimócon a kispapok nagy számban képviseltették magukat a Perczék és Vinczék révén, s nagyon nagy a valószínűsége annak is, hogy ezek a szlováknak nevezett emberek a magyar nyelvet használták, s már a beköltöztetésük óta eltelt idő alatt összekeveredtek a magyar nemzetiségűekkel. A jobbágyok között 1771-ben a következő családnevek fordultak elő: 3 Paris, 3 Justin, 3 Golany, 2 Vincze, 2 Kiss, 2 Gonda, 2 Mutsany, 2 Kanyó és 2 Sztapkó.<sup>168</sup> A falu társadalmára jellemző, hogy 1771-ben, és az előtt még a jobbágyok túlsúlya mutatható ki, de 1785-ben már a zsellérek voltak többen.<sup>169</sup> 1768-as adatok szerint a Forgáchok, Miklós és János telepítették a faluba cigányokat.<sup>170</sup> A II. József (1780-1790) uralkodása alatt készített ország-leírás- és népszámlálási adatai: Rimócon 1785-ben 97 ház, 120 család élt, a teljes népesség 762, ebből a nők száma 361 volt.<sup>171</sup>

A különféle megyei összeírások sajnos nem adnak pontos képet a falu lakóinak számáról, mert a különböző összeírások nem írták össze sohasem a nemesekkel együtt a jobbágyokat, vagy fordítva. Ezért a legpontosabb képet a Canonica Visitatiókból kaphatjuk. E források felhasználásával a következő lélekszámadatok olvashatók (melléklet):

---

<sup>166</sup> Pálmány Béla: Nógrád újratelepítése 187. o.

<sup>167</sup> Ladányi Miksa: i. m. 281. o. - Dr. Reiszig Ede: Nógrád községek 110. o.

<sup>168</sup> Bakó Ferenc: Településforma 225-226. o.

<sup>169</sup> Havassy Péter: A palóc centrum falvainak gazdasága és társadalma a XVIII. században (továbbiakban Havassy Péter: i. m.), In.: Palócok II. 11. o.

<sup>170</sup> Szomszéd András: A nógrádi cigányság története az összeírások tükrében (17. sz. második felétől a 19. sz. közepéig) In.: A Nógrád megyei múzeumok évkönyve 1987. Salgótarján 157. o.

<sup>171</sup> Balogh Sándor (szerk.): Nógrád megye története IV. kötet (továbbiakban Balogh Sándor: i. m.) Nógrád Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1973. 401. o. - Nógrád megye képe a XVIII. század végén Összeállította: Eperjessy Kálmán és Schneider Miklós (továbbiakban Eperjessy - Schneider: i. m.), Salgótarján 1977. 39. o.

A falu lakossága 1731-ben 364 fő,<sup>172</sup>  
1755-ben 375 fő,<sup>173</sup>  
1761-ben 363 fő,<sup>174</sup>  
1818-ban 1080 fő,<sup>175</sup>  
1820-ban 1091 fő,<sup>176</sup>  
1835-ben 1318 fő,<sup>177</sup>  
1840-ben 1296 fő,<sup>178</sup>  
s 1842-ben 1226 fő<sup>179</sup> volt a falu lakossága.

A népesség változásának adatait alátámasztják a plébániai anyakönyvekből vett adatok is. 1745 és 1845 közötti száz évet megvizsgáltam abból a szempontból, hogy hogyan változott a keresztelesek (mindenki katolikus vallású volt, ezért mindenkit megkereszteltek), a házasságkötések és a halálozások száma. Eltérések adódhatnak az anyakönyvi bejegyzések olvashatatlansága miatt.

A legkevesebb születés az 1755. évben volt (15), a legtöbb 1838-ban (68), a vizsgált időintervallumban. A száz év alatt 4181-en látták meg a napvilágot Rimócon. Az átlag 41 születés/év volt.(melléklet)

Névadási tendenciát is vizsgáltam 1760 és 1765 között. A férfinevek közül legtöbbször a János (14), a József (9), valamint a Ferenc, György, István és Mihály (7-7) szerepelt. A női nevek közül az Annát és a Barbarát (13-13), az Erzsébetet (12) valamint a Rózát (9) adták legtöbbször gyermekeiknek a vizsgált öt év alatt. (melléklet) A keresztelesek száma emelkedő tendenciát mutat az 1724-es évektől követhető anyakönyvi bejegyzések tanúsága szerint, bár gyakran előfordul visszaesés az előző évhez képest. Azt azonban csak tényleg a

---

<sup>172</sup> PLE, CVS L. 23., 75 (1731.)

<sup>173</sup> RPI, CV, 1755.

<sup>174</sup> PLE, CVS L. 80., 69. (1761.)

<sup>175</sup> RPI, CV, 1818.

<sup>176</sup> Mocsáry Antal: i. m. III. k. 201. o.

<sup>177</sup> RPI, CV, 1835.

<sup>178</sup> Balogh Sándor: i. m. 401. o.

<sup>179</sup> RPI, CV, 1842.

nagy járványok utáni évekről lehet elmondani, hogy a keresztelések száma többet esett, mint az előző évek növekménye.

1833 és 45 között a születendő gyerek édesapjának a társadalomban elfoglalt helyzetét is vizsgáltam. A vizsgált intervallumban 280 jobbágnak, 194 zsellérnek és 166 nemesnek született gyermeke. Ezek a számok azt fejezik ki, hogy a jobbágyság mellett a nemesség és a zsellérség is elég nagy létszámban képviseltette magát falunkban. (melléklet)

A lakosság számának változása az ismert adatokból következtetve természetes növekedés volt, az 1731-es 364 főt majdnem megnégyszerezte az 1835-ös adat. Ezután azonban visszaesés mutatkozik. Ez valószínűleg szintén a járványoknak tudható be. 1835-öt követően 1836-ban és 1837-ben is járvány volt, ezért megugrott a meghaltak száma (76 ill. 80 fő).

Azonban nemcsak ezekből az évekből utalnak tömeges halálra az anyakönyvek adatai. 1732-ben Rimócon és filiáiban a halottak száma 152 volt.<sup>180</sup> 1803-ban 213 embert vitt el a kolera, persze községünkben és filiáiban együttvéve. A 213 emberből 83 rimóci volt. Szintén kolera pusztított 1826-ban, amikor az anyakönyvbe 160 halottat jegyeztek be, ebből 64 volt rimóci.<sup>181</sup> 1831-ben is kolerajárvány pusztított a vidéken. Rimócon ebben az évben a halálozások száma 112 volt. Sem azelőtt, sem azután ennyi ember még nem halt meg egy év alatt Rimócon.<sup>182</sup> Alább már említettük az 1836-37-es járványt, amelyben 76-an, illetve 80-an haltak meg. Az 1836-os évben kolera pusztított, de az 1837-es adatokhoz egyéb okok vannak feltüntetve a halál okainak.

A vizsgált száz év alatt (1745-1845) között 2862 haláleset történt a falunkban, évenkénti átlag 28 volt. (melléklet)

A halálozások számát 20 éves intervallumon, 1790 és 1810 között a halálozás kora szerint is vizsgáltam. Általában a halott emberek számának háromnegyed részét teszik ki a kisgyermekek, 0-5 éves korig. Az 1803-as járvány idején

---

<sup>180</sup> RPI, HD

<sup>181</sup> RPI Anyakönyvek

elhunyt 83 emberből 63 olyan kisgyerek halt meg, aki még nem volt 6 éves. A másik veszélyeztetett kor természetesen 60-70 éves korosztály volt. Ebben az időszakban viszont ketten megérték a 100 éves kort is. (melléklet)

A házasságkötések száma bizonyos években megemelkedik, más években viszont erősen visszaesik. A házasságkötések számának változására nem lehet szabályszerűséget megállapítani. Előfordult olyan esztendő is például, amelyikben nagyon kevés házasságkötés történt annak ellenére, hogy nem volt járvány. A vizsgált száz évben (1745-1845) 956 olyan házasság kötött, amelyikben legalább az egyik fél rimóci volt. Évenkénti átlag 9.<sup>183</sup> (melléklet)

Összegzésül: a török időkből fakadó elnéptelenedést követően hamar növekedni kezd a lakosság száma, s ez a növekedés töretlen, egészen a XIX. század elején és derekán bekövetkező pusztító járványokig. Ezt követően stagnálás mutatkozik, amely egészen a század végéig tart, hiszen 1896-ban még csak 1270 lakosa van.<sup>184</sup> Ez a szám az 1842-ben számolt 1226-al szemben csak 44-el mutat többet, amely kevés az 1731 és 1845 közötti időszakhoz képest, ahol bármely 50 egymás utáni esztendőt kivéve több száz fővel gyarapodott Rimóc falu népessége.

---

<sup>182</sup> RPI, Anyakönyvek

<sup>183</sup> RPI, anyakönyvek

<sup>184</sup> Komlóssy Ferenc: Az Esztergomi Főegyházmegyei Róm. Kath. Iskolák története (továbbiakban Komlóssy Ferenc: i. m.), Esztergom, 1896.

## RIMÓCI NEMESEK

Rimócon a kiváltságos osztály képviselői közé a Percze, a Vincze, a Laczkó és a Balás családok képviselői tartoztak. E négy nemzetség közül részletesebben a Percze és a Vincze nemzetséggel szeretnék foglalkozni, mert e két família bizonyítottan rimóci származású, míg köztudomású, hogy például a Balás család nógrádsipeki eredetű.

### A Percze család

A gyökereik a XVI. század első feléig követhetően visszanyúlnak. 1546-ban a török defterjegyzékben Percze (Bercse) János és (Hercze) Mihály szerepel. 1551-ben a szőlődézmát szolgáltató 44 gazda közül 9 Perche vezetéknevű volt. (4 János, 2 Bálint, valamint Gergely, Mihály és Márton) 1596-ban az egésztelkes Perese Pál, és a féltelkes Peres András jobbágyokat írták össze. 1606-ban pedig Percze Mátyás adózott.<sup>185</sup> A család ősei a Forgách család jobbágyai voltak. Tőlük kapta a felszabadítást Percze Demeter és testvérei, Mihály és György 1667. február 16-án I. Lipót (1657-1705) királytól a címeres nemeslevelet, mely csak két évvel később lett kihirdetve. A család tagjai hivatalokat nem viseltek. Mihály egy nemesi fölkelésben személyesen is részt vett 1684-ben. Az 1726. és 1734. évi nemesi vizsgálatkor Percze Farkasnak, Mátyásnak, Jánosnak és Mihálynak ismerték el nemességét. Az 1755-ös nemesi összeírásban Percze Mihály, idősebb Miklós, András, idősebb Ferenc, Péter, Gergely, Márton, István, Pál és György, a megyében jövevény-nemesek között ifj. Miklós szerepel.<sup>186</sup> Az 1690. évi nemesi összeírásban Farkas és Mihály neve fordul elő. 1709-ben az armalista Percze Farkas 18 Ft, Percze Miklós pedig 6 Ft dica-t fizetett vagyona után a kuruc hadsereg fenntartására, de ők maguk nem harcoltak. 1716-ban

---

<sup>185</sup> Pálmány Béla: Köznemesek 77. o.

<sup>186</sup> Nagy Iván: Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal IX. k. Pest 1862. 209-210. o.



Percze Farkas 21  $\frac{3}{4}$  dica megyei rovásadót fizetett vagyona után. Percze Miklós hasonlóképpen jelentős vagyon tulajdonosa volt, 11 dica-t fizetett. 1723-ban Percze Farkas, János és Mihály armalista nemesek, mint Rimóc három legmódosabb gazdája 16, 9 és 13  $\frac{1}{4}$  dica megyei rovásadót fizettek, míg Miklós közepes vagyonnal rendelkezett. Az 1728-as összeírás ugyancsak utal a család zálogbirtokos földhasználatára: Percze Farkas, Mihály, Mátyás és János osztatlanul, közösen műveltek egy házhely után járó 48 köböl szántóföldet és 4 szekér szénát termő rétet. 1752-ben az armalista nemesek vagyonának megyei adóztatásakor hét családfőt írtak össze: 2 György ( 1  $\frac{1}{4}$  - 1  $\frac{1}{4}$  dica), Pál, Miklós, Mihály (mind 1  $\frac{1}{4}$  dica) továbbá András és Péter (  $\frac{1}{4}$  –  $\frac{1}{4}$  dica) átlagos, vagy annál kisebb vagyonnal.

Ezek után a Percze nemzetség egyre gyarapodott. Az 1754/55-ös járási nemességi lustrális lajtsomban 11 felnőtt férfitagja szerepel. 1809-ben már Rimócon 17, Sipeken 1, Szécsényben 3, Varsányban 1 fő található a családból. 1825-ben már 46 Rimócon, 7 Szécsényben, 2 Varsányban, 2 Szentiványban, 1-1 pedig Hollókőben, Trázson (ma: Órhalom), Ebecken, Herencsényben, Alsótoldon és Kiszellőn laktak, akik biztosan nemesek voltak. Ami a vagyoni helyzetet illeti, a XIX. században rohamosan elszegényedett a nemzetség. A „Nemes Percze família” a Forgách uradalomtól Bátka pusztán földeket, a rimóci Mocsolyás dűlőben pedig kaszáló réteket tartott árendában évtizedekig. Amikor gr. Forgách József 1815 után saját, majorsági földekké alakította területeit, az addig hasznóbérbe adott földjeinek felülvizsgálatát rendelte el. 1817 tavaszán tíz Percze nevű családfő keresztvonással írta alá azt a szerződést, amellyel három évre - tehát nem apáról-fiúra, mint eddig - bérbe vehették e földeket, s a szántókért 5 ft-ot, a kaszálókért 5 ft-ot kellett fizetniük. Vállalniuk kellett 16 nap „gyalogszolgálatot” is, azaz a Forgách uradalom robotot vetett ki a nemes származásúakra is. A későbbi években aztán sikerült elkerülniük a robotolást, mert 1839-ben a rimóci Percze nemzetség tagjai együttesen 16 ft robotváltásot fizettek a földesúrnak, gr. Forgách Pálnak. Az elszegényedést az 1840-es évek

nemesi jövedelembecslései is alátámasztják. 1840-ben a 41 Rimócon élő férfi közül Percze Jánosnak volt a legnagyobb jövedelme évi 26 pengőforint. Percze Illésnek 11 Pft, s már 5-10 pengőforint jövedelme is csak 5 főnek volt, s 34 Perczének évi 23 krajcár és 5 Pft közötti bevétele volt.

Ilyen elképesztő szegénység mellett, csak napszám vállalásából és nemesi előjogaik áruba bocsátásából remélhettek keresetet. A család Szécsénybe költözött tagjai mesterséget tanultak ki, s jövedelmeik tisztos mértéket ütöttek meg.<sup>187</sup>

### A Vincze család

id. Vincze I. Mátyás és ifj. Vincze II. Mátyás 1696. június 20-án regőczi Huszár Imre földes uruk által Szentmihályon megírt manumissionális levélben fel lettek szabadítva. Id. Vincze Mátyás és általa fiai, Pál és Péter 1698. június 3-án I. Lipót (1657-1705) királytól címeres nemeslevelet nyertek, mely még ugyanazon év szeptember 30-án Nógrád vármegye szécsényi gyűlésén ki lett hirdetve. 1732-ben a nemesi vizsgálatkor Pál és Péter bizonyította nemességét, mert a nemeslevelet az apjuk által ők is megkapták, viszont II. Mátyás és fia, János, aki csak a felszabadításban részesült 1696-ban, csak a szabadosok sorába írhatták be őket, mivel a nemeslevélben nem szerepeltek. Az 1755-ös nemesi vizsgálat alkalmával a II. Mátyás ágát továbbvivő III. Mátyás fiai is a nemesek sorába írtak, így Péter, Mihály, V. Mátyás és Mihály. Ez az ág maradt Rimócon, míg I. Mátyás ága házasság révén Pusztaszántóra került.

A család címere, családtagok pecsétjei szerint: a pajzs kék udvarában könyöklő kar kivont kardot tartva, s a pajzs fölött sisak található.<sup>188</sup> 1709-ben a szécsényi járás armalistái között Vincze Péter 6 Ft-ot, Vincze Mátyás pedig 2 Ft-ot adózott a kuruc seregek felfegyverzésére. Nem voltak olyan gazdagok, mint a Perczék. Mutatja ezt 1716-ban összeírt állatállományuk és gabonamennyiségük is. A

---

<sup>187</sup> Pálmány Béla: Köznemesek 77-79. o.

<sup>188</sup> Nagy Iván: Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal XI. k. Pest 1865. 195-197. o.

család tagjai közül 1754/55-ben két Mátyás, Mihály és József szerepel a nemességi lustrában. Közülük az 1760-as években egy egész házhelyet árendált Rimócon Forgách Zsigmondtól Vincze Mihály. Vincze Péter egy belső telket használt és a Rimócalja nevű irtásért a heteddézsmá mellett 16 ft-ot is fizetett. 1839-ben is birtokoltak meg nem határozott nagyságú földeket, amelyekért évi 14 Vft úrbérváltságot fizettek a Forgách uradalomnak. 1809-ben hét, 1825-ben 12 nemesnek elismert férfitagja élt a nemzetségnek. A család növekedése nem járt együtt a jövedelem gyarapításával, sőt, ellenkezőleg. 1809-ben Vincze János és Vincze József a legkisebb összeggel adózó nemesek között szerepeltek. 1840-ben a család 10 férfitagja közül ketten – öreg József és János – évi 37-37 Pft, ketten – Pál és György 31-31 Pft, hatan pedig egyformán 5 Pft becsült jövedelemből éltek, míg a Szécsénybe költözött Vincze József szabómesterként dolgozott, szőlőt művelt és jövedelme alapján tisztas állampolgár volt. Fia, Vincze Pál 1848-ban – 33 évesen – mint saját házzal, szőlővel bíró, több legénnyel dolgozó férfiszabó, jelentkezett a nemzetőrségbe.<sup>189</sup>

A két család összevetése egymással és a környék nemeseivel

A XVII. századra tehető, amikor megjelentek az armalista nemesek a megyében és ezen belül a Forgách uradalomban. A földesúr előre megalkudott összeg ellenében felszabadító (manumissionális) levelet írt, és felszabadította a jobbágyot és örököseit az alattvalói kötelékből. Ezzel a jobbágy megszerezte, illetve elnyerte a nemesi kutyabőr. Így nyerte a nemességet a jobbágy eredetű Percze (1667), illetve Vincze (1696) család.

A nemességben belül három kiváltságos rend létezett: főpapok, főurak, köznemesek. A köznemesek rendjében is több csoport alakult ki: a XVI.

---

<sup>189</sup> Pálmány Béla: Köznemesek 79-80. o.

századtól megkülönböztették a birtokos nemeseket a birtokadomány nélküli, az armalista nemesektől.

A Rákóczi szabadságharc idején a gyalogos és lovas seregek utánpótlásának sorozását, kenyérrel, hússal, sóval, felszereléssel, zabbal való ellátását a rendek gyűlései a parasztokra és a nemesekre egyaránt kivetették. 1709-ben nagy volt a túlsúlya az armalista nemeseknek a földesurakhoz. S ebből az összeírásból tudjuk, hogy volt Rimócon egy regőczi Huszár József nevű birtokos is. A rimóci Percze Farkas a szécsényi járás leggazdagabb birtoktalan nemesei közé tartozott 18 dica adójával. 1716-ban az alábbi birtoktalan nemesek éltek Rimócon: Percze Farkas, Percze Miklós, Vincze György, Vincze Mátyás. 1723-ban megismételték az összeírást, mely szerint Rimócon élt Percze Farkas, Percze Mihály, Percze János, Percze Miklós, Vincze Péter, Vincze Mátyás. (melléklet) Az összeírás a Rimócon lakó Percze nemzetséget „hypothecarius”, azaz zálogbirtokos nemesnek hívja, akik egy házhelyet (48 pozsonyi mérővetést és 4 szekér szénakaszálót) használtak. A XVIII. század folyamán fokozatosan növekedett az uradalomtól telket kapó kismemesek száma. Ekkor már nemes „zsellérek” is viszonylag nagy számban éltek a szécsényi nagybirtokon, ebből 2 család Rimócon. A falvakban a nemesek szolgáltatásai nem voltak egységesek. A két féltelken ülő rimóci Percze nemzetségnek – dacára annak, hogy 20-20-Rft cenzus – árendát fizettek – kellett dézsmát és robotot is szolgáltatniuk telki földjeik után. Viszont 1797-ben a rimóci Balás Imre és fia, Ignác, valamint Laczkó József egyaránt másfél házhelyet birtokoltak és 110-110 ft-ot, Percze Antal pedig féltelke után 35 ft-ot adott évi árendaként.<sup>190</sup> A Perczék a plébánia földjeit is használták. 1761-ben volt területük a „Kerek hegy allyá”-ban, „Kis Rimócz allyá”-ban, Név szerint említve a „Hegyes földek”-ben Percze Andrásnak, a „Varsányi szurdok fölött” szintén a Percze családnak (Familiam Percze cultivatum), név szerint Percze Pál és Percze

---

<sup>190</sup> Pálmány Béla: Köznemesek 7-36. o.

Andrásnak már ez a 3. földdarabja volt a plébánia földjeiből. A „Sajgó”-n Percze Miklós művelte az egyház földjét.<sup>191</sup>

Az 1789-es, és az ezt követő Canonica Visitatiókban olvashatók a következő sorok:

„A nemesek legtöbb földjeit bírják a Templomnak azon egy okból, hogy régenten kevés volta miatt a Helységbeli népnek, a Nemesek Elei egy vagy két házzal léven, az ekék dolgában magokat jól birták, azon Templomnak földjein mellyeknek mivélésére maga elégtelen volt, dézsma szerén fel váltották, és az időtül fogva tartják, minden árenda és rajtok fekvő pénz rekesz nélkül. Ugyan hasonló képen Parasztok is is sem árendát nem fizetnek tőlök sem zálogban nem bírják, hanem egyedül úgy engedtetem Templom által nekik, hogy szoktuk minden esztendőben a heted dézsmát ki adják, a mintúgy is ez ideig ki szokták adni.”<sup>192</sup>

Tehát valószínűleg azért, mert a török idők után a nemesek (valószínűleg a Perczék) visszatértek a faluba, s mert a talajműveléshez szükséges eszközökkel rendelkeztek, elfoglaltak területeket az egyházközség földjeiből. Mindezeket 1789-ben idős emberek tanúsították:

„Anno 1789. Die 16. Mart' aláíratott Neograd Vármegyében fekvő Rimócz Helyiségnek Öregei és Előljárói a mi szép Templomunknak földjeiről és rétjeiről következő lélek szerinti vallást tettünk, és hitünkkel is meg erősíteni készek vagyunk.”

Ezután leírják a földhasználat körülményeit, módjait a régmúlt időkre visszamenőleg, amíg csak emlékezni lehet rá. Megemlítik, hogy miért a nemesek dolgozzák a templom földjeit elsősorban és ez a szöveg az összes visitációban megtalálható lesz ez után. Ezután következnek az aláírások,

---

<sup>191</sup> PLE, CVS, L. 80., 69. (1761.)

<sup>192</sup> RPI, CV, 1818

melyekre, mint említettem, idős embereket kértek fel (90, 70, 70 és 60 évesek), akik csak kereszt-vonásokkal bizonyították az elmondottak hitelességét.<sup>193</sup>

A rimóci nemesek valószínűleg visszaéltek jogaikkal és sanyargatták az egyszerű népet. Ezt bizonyítja az alábbi levél is, amelyet az esztergomi érseknek írtak:

„Kegyelmes Kardinális és Herceg! Kegyes Lelki Fő Pásztorunk!

Az ittlakos Számos Nemesség emberi emlékezettől fogva a Szegénységnek minden jószágát erőszakosan eléli s felrabolá; annak őrzőit mind barmokat földre veri, fejét töri s luggatja, ábrázatát tsontig hasogatja: senki magáét védelmezni halál félelem alatt nem meri, soha kára meg nem tér, pártfogóját se Uraságnál, se Vármegyénél föl nem találja. Ily elhagyatott állapotban az elkeseredett Szegénység Istenének sem szolgálhat, hanem a temérdek káromkodások és igazságtalanságok végett el kel veszni. Ha é testi veszedelmünkben minémű segítséget szerezhethet Eminentziája, úgy mind Lelki Fő Pásztorunkat meg nyomorodott juhain mély alázatossággal kérjük. Rimócz 28. Aug. 789.

Rimóczi Kösség.”<sup>194</sup>

1792-ben a rimóci nemes családok megfogalmazzák járandóságukat a plébánia felé, melyet aztán a plébános is elismer. A Percze, Vincze, Balás és Laczkó famíliák a „rendetlenségeknek és ellenségeskedéseknek gátat vetni akarván” arra kötelezik magukat, hogy mindennemű plébánia-körűli munka helyett 2 Ft-ot fizetnek minden házaspár után. A plébánosnak, Nagy Ferencnek és utódainak pedig kötelessége elismerni, hogy semmivel sem tartoznak. Az irat második részében a falu plébánosa is elismeri - „a nagyobb egyezés okáért és mind két részről felállítandó üdvösséges életnek fenntartásáért” - az egyezséget, s mivel indított már ez ügyben egy eljárást, így attól elállt.<sup>195</sup>

---

<sup>193</sup> RPI, CV, 1789.

<sup>194</sup> RPI, CV. 1789.

A Forgách grófok és az uradalomban élő armalisták mindennapi viszonyát jelzi az is, hogy bár pénzen megváltották robotterheiket, a nagy munkatorlódások idején az 1740-50-es években az ő „jó akaratból” való segítségüket is elvárták, például uradalmi építkezéskor. A nemesek robotjának egy másik, formailag önkéntes, de nagyon is belső kényszer szülte formája az ún. Kamatrobot volt. Tavaszra, de legkésőbb áratás előttre már elfogytak a gabonák, s ilyenkor az uradalomhoz fordultak „abajdócz” (fele búza, fele rozs) kenyérgabonáért. Aztán ők vagy megfizetik az árát, vagy tartoznak minden 3 kila felesbúza után két napot robotolni, mégpedig szénakaszáláskor, vagy aratáskor. Hat rimóci Percze 1776-ban 21 kila felesbúzát kért és kapott ilyen feltételek mellett Forgách Miklóstól, s még 1797-ben sem tudták megadni, ezért évről évre robotoltak, haláluk után gyermekeik is.<sup>196</sup> A legelesettebb nemesi rétegek a zsellérség szintjén tengődtek és napszámból éltek. A szegény armalista nemesek vagy egymás között házasodtak, vagy zsellér és csak igen ritkán telkes jobbágy hitvesei lettek lányaik. 1784-87 között Rimócon 115 nemes élt.<sup>197</sup>

1841-ben több kisenemes család is: 41 Percze, 17 Vincze, 9 Laczkó, 8 Balás és 2 Borbás. (férfitagok)<sup>198</sup>

---

<sup>195</sup> RPI, 1792. Augusztus 23.

<sup>196</sup> Pálmány Béla: Köznemesek 37. o.

<sup>197</sup> Pálmány Béla: Köznemesek 52-55. o.

<sup>198</sup> Bakó Ferenc: Településforma 225. o.

## VALLÁS ÉS MŰVELŐDÉS

### A templom és a plébánia

A török idők végén, illetve a török elnyomás elmúltának idején a falu plébánosa Farkas István volt, aki 1666. február 3. – 1700 között működött Rimócon.<sup>199</sup> Az Árpád-kori templom átvészelte a török hódoltságot, még 1688-ban főnnállott.<sup>200</sup> Sajnos 1725-ben tűzvész áldozata lett az épület, és leégett a torony és a templomhajó, de utána újjáépítették.<sup>201</sup> A templom égésekor bennégtek a harangok is.<sup>202</sup> Az újjáépítés alatt a torony 50 éven keresztül fedél nélkül állt és 1778-ra készült el.<sup>203</sup> Az újjáépítés keretében belül a megrongálódott torony egyik emeletét, amely a tűzvész során bedőlt, lebontották.<sup>204</sup> Azonban – valószínűleg a nagy szegénység miatt – csak a legszükségesebb munkálatokat oldották meg, hiszen az 1780-as Canonica Visitatio a következőket írja a templomról és a plébániáról:

Nem konszekrált, csak benedikált. A sekrestye kicsi és alacsony, a plébánosnak sincs hol fejét nyugodtan lehajtsa. A plébánia széltől, esőtől átjárt, majdnem lakhatatlan épület, mindössze két szobája van. A káplán a kórus kibővített részén lakik. A templom eléggé elhanyagolt. Három oltára van: főoltár, Urunk töviskoronájának oltára és a Mária oltár. Szerepel három kehely, melyek közül az egyiket cibóriumnak használják. A keresztkút rézből van.<sup>205</sup> Az 1789-es canonica visitatio szerint a templom még kereszt nélkül van, a restaurálása azonban folyamatban. A hívők helyzete sajnos még mindig siralmas, ezért panaszuk orvoslására és anyagi támogatásért gróf Batthyányi József esztergomi

---

<sup>199</sup> Némethy L. : i. m. 235. o.

<sup>200</sup> Genthon István: Nógrád megye műemlékei, Akadémiai Kiadó, 1954. 350. o. - Esztergomi évkönyv 237. o.

<sup>201</sup> Esztergomi évkönyv 237. o.

<sup>202</sup> Beszkid - Mócsány: i. m.

<sup>203</sup> RPI, CV, 1789.

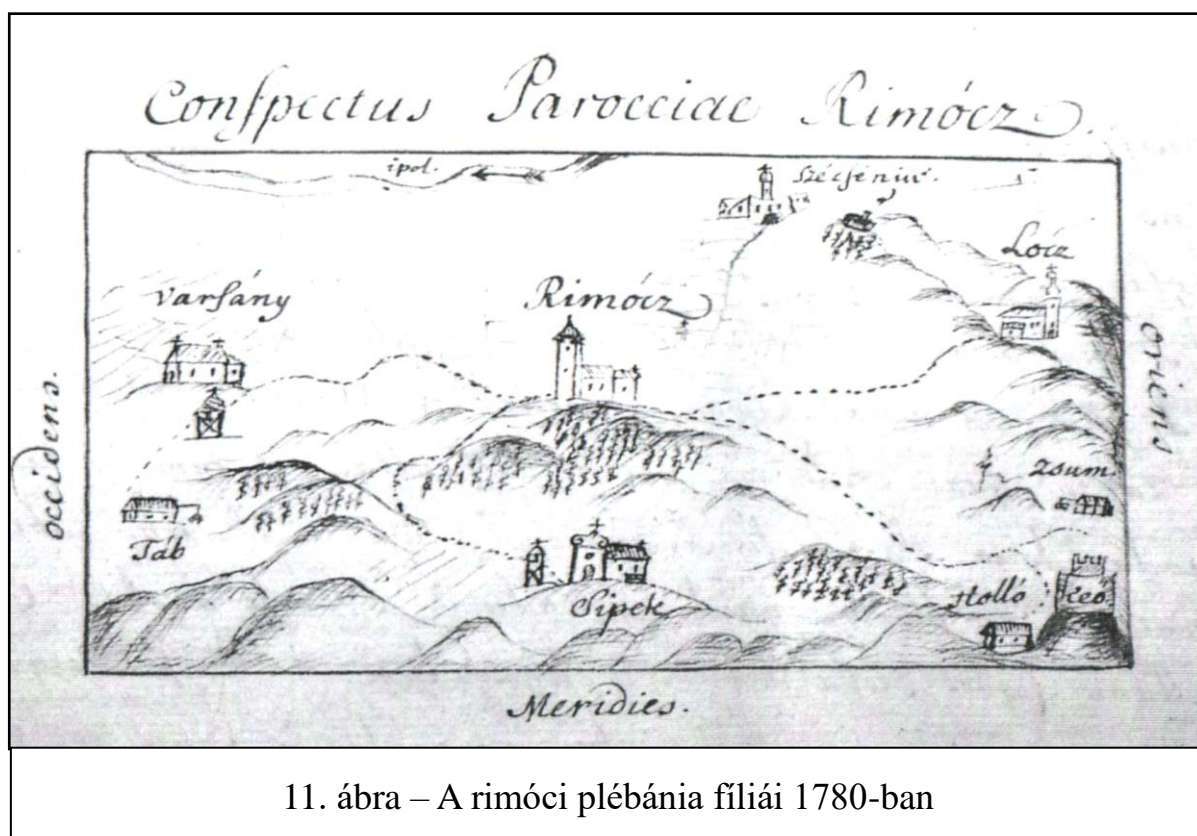
<sup>204</sup> Genthon István: i. m. 350. o.

<sup>205</sup> RPI, CV, 1780.



érsekhez fordulnak.<sup>206</sup> Az 1818-as Canonica Visitatio szerint a templom tornya terméskőből készült, a szentély boltozatos, a hajó pedig deszkázott. 1837-ben megnagyobbították.<sup>207</sup>

A plébániai anyakönyveket 1721-től kezdték el vezetni.<sup>208</sup> Ebben az időben a rimóci plébániához tartozott Varsány, Sipek, Táb-pusztá, Zsúny-pusztá, Nagylóc és Hollókő is.(11. ábra)



A plébános mellett káplán segített a falvak ellátásában. 1787-től Nagylóc és Hollókő leszakadt a plébánia területéről. A mai plébánia 1786-ban épült gróf Forgách Miklós, Forgách József és a vallásalap segítségével. Az építkezés költségei 1800 forintba kerültek.<sup>209</sup>

<sup>206</sup> RPI, HD

<sup>207</sup> Esztergomi évkönyv 237. o.

<sup>208</sup> RPI, Anyakönyvek

<sup>209</sup> RPI, HD - Esztergomi évkönyv 237. o.

Ekkor még az emberek a templom mellett lévő temetőbe temetkeztek, mely 1778-ban megtelt, s ekkor kezdtek a mai temető helyére temetkezni. Ez valószínűleg a járványoknak volt köszönhető, hiszen az anyakönyvek tanúsága szerint kolerajárvány többször is végigpusztított a falun.<sup>210</sup>

Valószínű, hogy a templomot, illetve a templom körül elhelyezkedő temetőt talán már ekkor is kőfal vette körül, hiszen egy 1897-ben keletkezett forrás megemlékezik arról, hogy a falak romjait még fel lehet ismerni.<sup>211</sup>

Rimóc plébánosai ebből az időkből<sup>212</sup>

Gunda János: 1700. április 29. – 1705.

Horváth Pál: 1705. Június 6. – 1706.

Gunda János:(másodszor)1706. április 14 – 1707.

Teológiai tanulmányait Bécsben, a Pázmáneumban végezte. 1705-ben Rimócról Fülekre került. Majd ismét visszajött Rimócra, ahol a templomot renováltatta. Erről egy tábla is tanúskodott a templom falába építve, de ez már nincs meg. Utoljára Cséven működött, Dorog mellett. Zichy Pál visitator feljegyzi róla: „Absolvit omnia munia diligenter”, azaz: minden kötelességét figyelmesen elvégzi.

Návay János: 1707. március 25. – 1709.

Nemesi származású volt, az esztergomi Szent István Szeminárium növendékeként végzett. Nagyorosziból jött ide.

Bokros Gergely: 1709. július 3. – 1721. január 6.

Litkéről jött Rimócra plébánosnak. Ő kezdte meg az anyakönyvek vezetését. Rimócon halt meg, sajnos sírja ismeretlen.

Kemley István: 1721. január 29. – 1730. március 30.

---

<sup>210</sup> RPI, HD

<sup>211</sup> Pintér Sándor: Szécsény és vidéke 63. o.

<sup>212</sup> RPI, HD - Némethy L. : i. m. 235. o.

Bécsben végezte tanulmányait. Nemesorosziból jött ide. A feljegyzések szerint példaadó volt a lelkipásztorkodásban, a templomjavításban és az alapítványok kezelésében. Az ő plébánossága alatt került Rimóchoz Táb-puszta is. Rimócon halt meg, sírja ismeretlen.

Kovács Pál: 1730. április 17. – 1730. augusztus 7.

A Pozsony megyei Sárffőn született, a Marianum növendéke volt. Valószínűleg megbetegedett és visszavonult.

Blahó János: 1730. Április 17. – 1736. Október 28.

Litkéről került ide, majd Rimócról Balassagyarmatra helyezték, ahol a kegyúrral sok nézeteltérése volt. A Canonica Visitatio szerint beszélt magyarul, latinul, németül és szlovákul.<sup>213</sup>

Balogh Sándor: 1736. Október 28. – 1757. November 7.

Marcalból jött ide, és a lelkipásztorkodásban szorgalmas. Itt hal meg, sírja ismeretlen.<sup>214</sup> Nagyszombatban végezte teológiai tanulmányait, latinul, magyarul és szlovákul beszélt.<sup>215</sup>

Velenczey Ferenc: 1757. December 24. – 1776. Január 29.

Szécsényi születésű volt. Bástról került ide és a plébánia összeírását is elkészítette. A Canonica Visitatio tanúsága szerint 1761-ben volt 33 éves, tehát 1728-ban született. Nagyszombatban végezte teológiai tanulmányait, magyarul és latinul anyanyelvi szinten, németül és szlovákul közepszerűen beszélt.<sup>216</sup>

Sinkay József: 1776. Február 10. – 1780. Június 18.

Ő volt az első olyan pap, aki már előtte, mint káplán is működött Rimócon. Rimóci káplánsága után Mohorára került, majd innen vissza Rimócra. Itt halt meg, sírja ismeretlen.

Nagy Ferenc: 1781. – 1793. Június 5.

---

<sup>213</sup> PLE, CVS, L. 23., 75. (1731.)

<sup>214</sup> RPI, HD - Némethy L. : I. m. 235. o.

<sup>215</sup> RPI, CV, 1755.

<sup>216</sup> PLE, CVS, L. 80., 69. (1761.)

A teológiát a Pázmáneumban végezte. A nagyszombati szemináriumban dogmatika-tanár volt, sőt Budán is tanított. Előzőleg Nagyorosziban káplán, majd Rimócon adminisztrátor. Filozófiai és teológiai doktor. 1798-ban halt meg, Esztergomban, Szentgyörgymezőn temették el.

Madarassy Ferenc: 1793. Június 5. – 1802. Október 31.

Jászapátiban született és Pozsonyban végezte tanulmányait. Érsekvadkerten volt káplán, majd Rimócon adminisztrátor. Később szentszéki ülnök és tanácsos, 1815-ben pedig az egri káptalan tagja lett. Majd címzetes püspök, a „Hit tábla” ülnöke és pozsonyi prépost volt. 1795-ben renováltatta a templomot. Pozsonyban halt meg 1838. augusztus 28-án.

Gulik Mihály: 1802. – 1812. február 7.

Pozsonyban végezte tanulmányait. Rimócon kezdett káplánként, majd Koltárol jött ide plébánosnak. Itt halt meg Rimócon, sírja ismeretlen, de valószínűleg a mai kereszt közelében.

Linter János: 1812. február 24. – 1827. augusztus 6.

A Poszony megyei Kossuthról került Rimócra plébánosnak. A nógrádi táblabíróság ülnöke volt. Pálosrendi szerzetes volt, rendi névként a Györgyöt használta. Rimócon halt meg.

Berzik József: 1827. Augusztus 28. – 1827. Október 5.

Teológiai doktor és szentszéki jegyző volt. Rimóci működése után könyvtárosként és levéltárosként dolgozott. Bazinból került Rimócra plébánosnak. Csak három hónapig működött, az anyakönyvekben nem szerepel a neve.<sup>217</sup>

Kovács Ferenc: 1827. Október 5. – 1835. Július 9.

Mielőtt Rimócra került, Bözdöghén volt adminisztrátor. A Nógrád megyei táblabíróság ülnökeként is tevékenykedett.

Jekelfalussy Vince: 1835. Július 9. – 1842.

---

<sup>217</sup> RPI, HD - Némethy L. : I. m. 235. o.

Borsod megyében, Múcsonyban született 1802-ben. Kassán és Pesten végezte iskoláit. A filozófia doktora volt. Párkányból került ide plébánosnak csere útján. 1841-ben esperes, 42-ben pozsonyi kanonok lesz. Hamarosan püspökké szentelték. Szepesre nevezték ki, de egyházmegyéjét nem tudta elfoglalni. Először Felső-Ausztriában, majd Bécsben élt visszavonult életet. 1866-ban pozsonyi prépost, 1867-ben székesfehérvári megyéspüspök lett. 1871-ben, 69 éves korában részt vett az I. vatikáni zsinaton. 1874-ben halt meg, s Székesfehérváron temették el. Ő érte el a legmagasabb rangot a rimóci plébánosok között.

Zafféry József: 1842. Május 4. – 1860.

Mint káplán, szintén Rimócon kezdte pályafutását. Plébános volt ezenkívül Derménden is. Később alesperes lett. Innét Disznósra került, hol 1862. április 18-án halt meg.



12. Ábra – A rimóci plébánia pecsétje 1831-ből

## A plébánia birtokairól

1755-ben a plébánia a következő dűlőket birtokolta: a „Völgy”-ben egy 7 kapás (capaces), 16 kilás, a Varsány felé eső földekből egy 10 kapás, 64 kilás darabot, Szécsény felé egy 4 kapás, 14 kilás területet. Viszont a plébános, Balogh Sándor járandósága volt „Kiss Rimócz fölött” egy 12 kilás, „Oromluk alatt” egy 10 kilás, „Magos hegy allyá”-ban egy 10 kilás földdarab.<sup>218</sup> Ezeket már az 1731-es Visitatio is így jelzi.<sup>219</sup> 1761-ben a plébániai földeket a következők művelték: a „Kerek hegy allyá”-t a Percze nemzetség, a belsőbb részeket Holecz János, a „Patak mellett” Kanyó Ferenc pataktól Bátkáig, „Kövecses út allya” Hanz János, „Kiss Rimócz allya” Percze família, Szécsény felőli földeket Justin Márton és Mihály, valamint Bezkid Ádám és Golyán Ádám, és Justin Márton, „Hegyes földekben” Percze András, Kobelya Pál, „Varsányi szurdok fölött” a Percze család, köztük Percze András és Percze Pál, „Órom lyukak alatt” Szalvik János és Justiny Mihály és Mocsány György, a „Nagyoszlás”-ban Szalvik János és Kobelya János, valamint Virág Márton, a „Sajgón” Holecz János, Percze Miklós és Mocsány Mihály, „Kövecses út alatt” Justiny Mihály, Menyhárt János és Kabda János, a „Kereszt mellett” Bezkid János és Lenyó Márton, a „Patak mellett” Holecz János, a „Kastély mellett” Kanyó Ferenc és Bezkid Ádám.

A plébánia a földeken nem tudott gazdálkodni. Lehet, hogy létszámhiány miatt, de az is valószínű, hogy az emberek a török kort követő zűrzavaros időkben egyszerűen elfoglalták a templom, illetve az egyházközség földjeit. A földfoglalásban a nemesek jártak az élen, hiszen ők rendelkeztek a földek művelését segítő eszközökkel. Az 1789-es, és az azt követő Canonica Visitatiókban található a következő idézet:

---

<sup>218</sup> RPI, CV 1755.

<sup>219</sup> PLE, CVS L. 23., 75. (1731.)

„A nemesek legtöbb földjeit bírják a Templomnak azon egy okból, hogy régenten kevés volta miatt a Helységbeli népnek, a Nemesek Elei egy vagy két házzal léven, az ekék dolgában magokat jól birták, azon Templomnak földjein mellyeknek miveltetésére maga elégtelen volt, dézsma szerén fel váltották, és az időtől fogva tartják, minden árenda és rajtok fekvő pénz teher nélkül. Ugyan hasonló képen Parasztok is sem árendát nem fizetnek tőlök sem zálogban nem bírják, hanem egyedül úgy engedtetett Templom által nekik, hogy azoktól minden esztendőben a heted dézsmát ki adják, a mintúgy is ez ideig ki szokták adni.”<sup>220</sup>

Az 1805-ös összeírás szerint a rimóci plébánia nemesi birtokokkal rendelkezik, s 30 Ft adót fizet. Ez közepesen magas összeg.<sup>221</sup>

A rimóci plébánia földjei 1818-ban: a „Mocsolyás”-ban 3 hold, a „Patak mellett” 1 hold, a „Kereszt mellett” 2 hold, a „Német bokor”-ban 3 hold, a „Kerek domb alatt” 8 hold, „Kiss Rimótz alatt” 4 hold, „Darázsdóban” 1 hold, „Vinczék Kender Földjénél” 1 hold és szintén 1 hold a „Kövecses alatt”.<sup>222</sup>

1835-ben a következő földterületek voltak a plébánia tulajdonában, és mégis más keze alatt: a „Mocsolyás” gr. Forgáché volt (3 hold), a „Patak mellett” Virág József és Laczkó György (1 hold) gazdálkodott, a „Kereszt mellett” Lakos József és Bandur István (2 hold), a „Német bokor”-ban a jobbágy-képviselőtestület (3 hold), a „Kerek domb alatt” Virágh János és a Percze nemzetség (4 hold), „Kis Rimócz alatt” a Vincze nemzetség (4 hold), a „Darázsdóban” Kanyó Antal (1 hold), „Vinczék kenderföldjénél” a Varsányi réten (inter prata Varsanyiensia) a Perczék és Vinczék (1 hold), a „Kövecses alatt” Mócsány István és Kanyó János (1 hold) földet művelt a plébánia földjeiből. Ez összesen 19 1 hold.<sup>223</sup>

---

<sup>220</sup> RPI, CV, 1818

<sup>221</sup> Pálmány Béla: Köznemesek 44. o.

<sup>222</sup> RPI, CV, 1818.

<sup>223</sup> RPI, CV, 1835. Szeptember 12.

A legrégebbi időktől fogva éltek a plébánián béresek, szolgák, kocsisok és pásztorok, amelyek jelzésértékűek abból a szempontból, hogy a megmaradó földterületeken a plébános igyekezett a saját részére, vagy talán még értékesítésre-valót is megtermelni.<sup>224</sup>

## Iskola

A faluban már 1728-ban tanítómester működött.<sup>225</sup> A rimóci rk. Iskola valószínűleg 1790 körül keletkezhetett, de ekkor még igen gyéren látogatták. Az első iskola sárból készült zsúpfedelű épület volt. Helyette 1840-es, majd az 1860-as években építettek másikat, de mivel az egészségtelen hely miatt egyik sem felelt meg, ezért 1883-ban eladták a régi iskolatemet és a templom mellé építették fel az iskolát és a kántortanítói lakot.<sup>226</sup>

Rimóc ismert tanítói ezekből az időkből a Canonica Visitatiók alapján:

1731-ben Ocskó Mihály (Michel Ocsko),<sup>227</sup>

1755-ben Mócsány András (Andreas Mocsány),<sup>228</sup>

1761-ben még mindig Mócsány András (Dans hic loci ludimagister limit organista et cantor Andreas Mócsány), ekkor 36 éves,<sup>229</sup>

1772-ben Petrik Antal, aki egy forrás<sup>230</sup> szerint 1770 és 1790 között volt Rimócon, de az 1780-ban készült egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint

1780-ban Dányi Pál (Paulus Dányi),<sup>231</sup>

1789-ben Petykó Antal (Antonius Petykó),<sup>232</sup>

1818-ban Benkovics János (Joannes Benkovics),<sup>233</sup>

---

<sup>224</sup> RPI, CV, 1780.

<sup>225</sup> Havassy Péter: i. m. 12. o.

<sup>226</sup> Komlóssy Ferenc: i. m. 63. o.

<sup>227</sup> PLE, CVS L. 23., 75 (1731.)

<sup>228</sup> RPI, CV, 1755.

<sup>229</sup> PLE, CVS L. 80., 69. (1761.)

<sup>230</sup> Komlóssy Ferenc: i. m. 63. o.

<sup>231</sup> RPI, CV, 1780.

<sup>232</sup> RPI, CV, 1789.

<sup>233</sup> RPI, CV, 1818.



1841-ben Borbás Lajos (Ludovicus Borbás),<sup>234</sup> aki a már említett forrás szerint 1837-61-ig volt Rimócon tanító.<sup>235</sup>

A tanítók jövedelmei, mivel a kántori teendőket is ellátták, több részből tevődött össze. Fix fizetésük általában lakásból, művelhető földekből, minden évben a tanulók létszámának arányában szedett összegből állt. A nem állandó fizetés a stóladíjakkal állt össze, amely attól függött, hogy hány misén orgonált, vagy énekelt, hány temetést végzett.

Példaként álljon itt Petrik Antal fizetése, aki Jászfényszaruból került Rimócra. 1772-ben olvasást és írást tanított a gyerekeknek. Jövedelme 1772-ben: házaspároktól 1 pm (pozsonyi mérő) búza, tanulóktól 1 ft, seminatura (kerti vetemény) 5 pm, egyszerű temetés 12 kr, szenténekkal 24 kr.<sup>236</sup>

---

<sup>234</sup> RPI, CV, 1841.

<sup>235</sup> Komlóssy Ferenc: i. m. 63. o.

<sup>236</sup> Oborni Teréz: Nógrád vármegye népoktatása 1770-1772 között In.: A Nógrád Megyei Múzeumok évkönyve 1991 Salgótarján 1991.52. o.

## GAZDASÁGI ÉLET

A török idők elmúltával megindult a gazdasági élet, illetve a föld megművelése. Az 1715-ös összeírásban 96 köblös szántóföld (8), 24 kaszás rét (2) és 6 kapás szőlő (1) szerepelt. Két nyomásos földművelést folytattak, s ötszörös termést takarítottak be. Az összeírás tanúsága szerint mindennemű gabonával foglalkoztak. „A rét valamennyire jó, bár áradásoknak van kitéve, egy szekér termés. A legelő nem elegendő. Erdő semmilyen nincs. A szőlő új telepítés, így a termésre vonatkozóan még nincs tapasztalatuk. Ha eladó gabonájuk van, helyben is el tudják adni köbölét 1 Forintért” - fejezi be az összeírás.<sup>237</sup>

Radványi Ferenc 1710-1716 közötti leírása szerint Rimóc termékeny szántókkal rendelkezik, hiszen „a vetőmagot busásan adja vissza a föld.” Általában egy köbölnyi elvetett mag után átlagosan ötszörös termést nyertek. 1728 előtt kétnyomásos, utána háromnyomásos gazdálkodást folytattak. Mindennemű gabona megtermett, s a kenderföldek aránya magasabb volt a környező falvakéhoz képest.<sup>238</sup>

Nógrád megyében először 1724-ben írták össze az állatállományt, Rimócon a 32 családra 21 ló jutott, s a lovat tartó háztartások száma 14 volt.

Hét nemest is összeírtak, de csak négy családnak volt 2-2 lova, s a zsellérek közül 2 rendelkezett lóval.<sup>239</sup> Az állatokat szállításra alkalmazták, hiszen a Forgách család Rimócon jelentős területű erdőrészt kiirtatott, bár meg kell említeni, hogy az 1715-ös összeírás azt írja, hogy Rimóc körül nincsenek erdők. Valószínűleg a török időket követően elültetett fiatal fák ezidőtájt váltak kitermelhetővé. Az emberek felfedezték a szekerezésből származó munkalehetőséget, bár panaszolták, hogy az uradalmaknak elszállítják a fát Pásztóra, Hatvanba, de a fizetésüket gyakran visszatartják.<sup>240</sup>

---

<sup>237</sup> Schneider Miklós: i. m. 38. o.

<sup>238</sup> Pálmány Béla: Nógrád újratelepítése 210. o. - Havassy Péter: i. m. 10. o.

<sup>239</sup> Zólyomi József: i. m. 89. o.

<sup>240</sup> Zólyomi József: Az állattartás ágazatai palócföldön (továbbiakban Zólyomi József: i. m.), In.: Palócok III. Eger 1989. 89. o.

Az 1771. évi úrbérrendelkezés a termőterületet a 2. osztályba, tehát majdnem a legjobbak közé sorolta.<sup>241</sup> Ezért nem érthető Vályi András leírása, miszerint a Szécsényhez félmérföldnyire lévő falu határa közepes termékenységgű, s vagyonjai is „olgy formák”.<sup>242</sup>

A falut átszelő patak többször kilépett medréből. Erre egy konkrét bizonyítékot találhatunk: a falu iskoláját azért kellett a patak völgyéből a dombra, a mai helyére felépíteni, mert a patak kiöntése teljesen eliszapolta.<sup>243</sup> Talán ekkor más lakóházak is megsérültek. Akkoriban még nem ilyen kevés víz folyt a patakban, mint a mai időkben, mert mint azt a későbbiekben látjuk, a patak elbirt egy vízimalmot is. Elképzelhető, hogy ha a faluban ilyen kárt tett, akkor a földeket is tönkretette, befedte iszappal. A község legelői sem fedezték az emberek igényeit, ezért Bátka pusztától béreltek legelőket. Ugyaninnen vásárolták az építéshez szükséges faanyagokat is, mert a feljegyzések szerint a falut körülvevő erdőkből csak tűzifát tudtak beszerezni.

Később ez a gond megoldódott, mert egy II. József idejében készített ország-leírásban már az szerepel, hogy a Rimóc felső részén található erdők már magastörzsű, vegyes fából állnak, melyekben megtalálhatók fiatal ültetések is.<sup>244</sup>

Szőlőtermesztéssel szintén a XVIII. századtól foglalkoztak, mert az 1715-ös összeírás új telepítésű szőlőkről tudósít.<sup>245</sup> Ám az is biztos, hogy fontos gyümölcsöskert már korábban is volt a faluban, hiszen egy török-kori összeírás 1559-ben már tartalmaz gyümölcsöskert említést, bár az a szécsényi földesúr, Lossonczy István dinnyés, gyümölcsös és talán szőlőskertje, „bastiná”-ja volt.<sup>246</sup> Lehet, hogy ebben az időben terjedt el szélesebb körben, hiszen más források is termékeny szőlőhegyekről adnak tudósítást, és Radványi Ferenc is megemlékezik Rimóc művelt határáról és művelt szőlőskertjeiről. A falunak ebben az időben

---

<sup>241</sup> Havassy Péter: i. m. 10. o.

<sup>242</sup> Vályi András: Magyar Országának leírása (továbbiakban Vályi András: i. m.), Buda 1796.

<sup>243</sup> Pintér Sándor: Szécsény és vidéke 63. o.

<sup>244</sup> Havassy Péter: i. m. 10. o.

<sup>245</sup> Eperjessy - Schneider: I. m. 39. o.

<sup>246</sup> Bakó Ferenc: Településforma 226. o.

egyköves vízimalma volt. A molnár-mester mellett még kovácsfoglalkozással találkozhatunk. Bevétel származhatott még sörfőzésből is, s nehezen érthető, hogy a lakosság miért ilyen negatív hangvételben szólott az egyik úrbéri összeírás kérdésére. Elmondásuk szerint semmi különös hasznuk nincsen, csak élődnek, s néha, mikor a bodnások az uraság erdejében dongát hasogatnak, bérért szekereznek. Így elmondhatjuk, hogy az emberek nagyrészt földművelésből éltek, kiegészítve az állattenyésztéssel és a szőlőműveléssel. A felesleget, illetve a megtermelt árút a szécsényi, losonci és váci vásárookra szállították.<sup>247</sup>

1750-ben a lovak száma már 45, lovat tartó háztartások száma 28. A faluban 17 kettes ökörfogat is volt. 1781-ben 50 jobbágyot, 20 zsellért, 59 lovat írtak össze, ebből 1 egyes, 21 kettes és 2 négyes lófogat.<sup>248</sup>

Egy 1796-os forrás szerint: „Rimócz magyar falu. Földesura Gr. Forgách uraság, lakosai katolikusok, s másfélék. Fekszik Szécsényhez félmérföldnyire, határja közép termékenységű, vagyonnyai is olly formák.”<sup>249</sup>

Az elkövetkezendő években is az emberek a mezőgazdaságból, a földek műveléséből éltek leginkább. Ezt példázza az igavonó állatok számának megszaporodása is, mert 1828-ban már 64 háztartásban tartanak lovakat, s a lovak száma 140, 1849-ben pedig már 241 ló és 56 ökör volt a faluban.<sup>250</sup>

---

<sup>247</sup> Havassy Péter: i. m. 11. o.

<sup>248</sup> Zólyomi József: i. m. 90. o.

<sup>249</sup> Vályi András: i. m.

<sup>250</sup> Zólyomi József: i. m. 95. o.

## Befejezés

Az 1848-as eszmék a megye haladó nemesei mellett támogatásra találtak a népnél is. A megye által kiállított 3000 katona az első felszólításra összegyűlt. Ezek között voltak rimóciak is.<sup>251</sup>

Viszont e történet megírása még az elkövetkezőkre tartozik. Célom az volt, hogy Rimóc történetének kezdeteit papírra vessem. Célom az volt

Köszönetek

---

<sup>251</sup> Beszkid - Mócsány: i. m.

## FELHASZNÁLT IRODALOM

- Antal Károly: Mondák Szécsény környékéről, Fénymásolat, Városi Könyvtár, Szécsény
- Antal Károly, dr. Patay Pál, dr. Zólyomi József: Szécsény, Nógrád megye Tanácsának Idegenforgalmi Hivatala, 1980.
- Az Esztergomi Főegyházmegye névtára és évkönyve 1982. Esztergom
- Bakó Ferenc (szerk.): Palócok I – II – III. Eger, 1989.
- Balassagyarmati Honismereti Híradó 1988. 1-2.
- Balogh Sándor (szerk.): Nógrád megye története IV. kötet, Nógrád Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1973.
- Bártfai Szabó László: Pest megye történetének okleveles emlékei 1002-1559-ig, Budapest, 1938.
- Belitzky János: Nógrád megye története 896-1849, Nógrád Megyei Tanács VB, Salgótarján 1973.
- Beszkid Valéria – Mócsány Márta: Rimóc története 1956-62-ig, Kézirat, Balassagyarmat, 1987.
- Blazovich László: Anjou kori oklevéltár VIII. 1324. Budapest-Szeged 1993.
- Bodó Sándor és Szabó Jolán (Szerk.): Végvár és társadalom a visszafoglaló háborúk korában (1686-1699) Eger, 1989.
- Dr. Borovszky Samu (szerk.): Magyarország vármegyéi és városai – Nógrád vármegye, Budapest, 1911.
- Borsa Iván: A Balassa család levéltára 1193-1526. Akadémiai Kiadó, Budapest 1990.
- Borsa Iván (szerk.): Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke, II. kötet, 4. Füzet 1290-1301. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987.
- Csáky Károly: Nógrádi tájakon, Madách Kiadó, 1992.
- Eperjessy Kálmán – Schneider Miklós: Nógrád megye képe a XVIII. század végén, Salgótarján, 1977.
- Fejérpataky László (ford.): Béla király jegyzőjének könyve, MTA, Budapest, 1892.
- Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára I-II. Pest, 1851.
- Genthon István: Nógrád megye műemlékei, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1954.
- Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza IV. kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest 1998.
- Györffy György: István király és műve, Gondolat, Budapest, 1977.
- Györffy György: A magyarság keleti elemei Gondolat, Budapest, 1990.
- Györkösy Alajos: Latin – magyar kéziszótár, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996.
- Hegy Klára: Török berendezkedés Magyarországon, MTA Történelemtudományi Intézete, Budapest, 1995.
- Hernádi Károly: Nógrádi várak, Nógrád Megyei Idegenforgalmi Hivatal, 1982.
- Káldy - Nagy Gyula: A Budai szandzsák 1546-1590. évi összeírásai, Pest Megyei Levéltár, Budapest, 1985.
- Káldy – Nagy Gyula: A Budai szandzsák 1559. évi összeírása, Pest Megyei Levéltár, Budapest, 1977.

- Kálmán Béla: A nevek világa, Gondolat Kiadó, Budapest, 1967.
- Dr. Karácsonyi János: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig, MTA – Nap Kiadó, 1900.
- Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980.
- Komlóssy Ferenc: Az Esztergomi Főegyházmegeyi Róm. Kath. Iskolák története, Esztergom, 1896.
- Kristó Gyula: Középkori históriák oklevelekben, Szeged, 1992.
- Kristó Gyula: Magyar honfoglalás – Honfoglaló magyarok, Kossuth Könyvkiadó, 1996.
- Ladányi Miksa: Nógrád és Hont vármegye, Magyar városok monográfiája Kiadóhivatal, Budapest, 1934.
- Maksay Ferenc (szerk.): Magyarország birtokviszonyai a 16. Század közepén, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990.
- Manga János: Palócföld, Gondolat, Budapest, 1979.
- Dr. Marosi Sándor – Dr. Somogyi Sándor (szerk.): Magyarország kistájainak katasztere, MTA Földrajztudományi Intézete, Budapest, 1990.
- Mocsáry Antal: Nemes Nógrád vármegyének historiai, geographiai és statistikai esmertetése, I-IV. Pest. 1826.
- Nagy Imre (szerk.): Codex diplomaticus Hungaricus Adegavensis - Anjoukori okmánytár, Akadémia, Budapest 1878-1920. Hazai Okmánytár,
- Nagy Imre: Hazai Okmánytár VIII. k. 1891.
- Nagy Imre: Sopron vármegye története. Oklevéltár I. kötet, Sopron, 1889.
- Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal, 9. Kötet, Pest 1862 - 11. Kötet, Pest 1865.
- Nagy Iván: Nógrád vármegye története az 1544-ik évig Balassagyarmat 1907.
- Némethy L.: Series parochiarum et parochorum archi-dioecesis strigoniensis ab antiquissimus temporibus usque annum MDCCCXCIV. Esztergom, 1894.
- Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 1975, Salgótarján
- Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 1978, Salgótarján
- Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 1980, Salgótarján
- Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 1985, Salgótarján
- Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 1987, Salgótarján
- Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 1988, Salgótarján
- A Nógrád Megyei Múzeumok évkönyve 1991 Salgótarján 1991.
- Pais Dezső (ford.): Anonymus: Gesta Hungarorum – Béla király jegyzőjének könyve a magyarok cselekedeteiről, Magyar Helikon, Budapest, 1975.
- Patay Pál: Szécsény műemlékei, Panoráma, Budapest, 1965.
- Pintér Sándor: A palóccokról, Budapest, 1880.
- Pintér Sándor: Szécsény és közvetlen vidéke a honfoglalás előtti korban, Losoncz, 1897.
- Dr. Praznovszky Mihály (szerk.): Tanulmányok Szécsény múltjából 4. Szécsény 1981.
- Dr. Praznovszky Mihály (szerk.): Tanulmányok Szécsény múltjából 5. Szécsény 1981.

Dr. Praznovszky Mihály (szerk.): Tanulmányok Szécsény múltjából 7. Szécsény 1985.

Puskás Péter – Végh József: Sisa Pista, az utolsó nógrádi betyár, Mikszáth Kiadó, 1997.

Rácz Imre: Glossarium – latin-magyar szójegyzék a canonica visitatiók és a régi latin nyelvű okmányok fordításához, Miskolc, 1998.

Schneider Miklós: A török után – Az 1715. évi összeírás adatai a mai Nógrád megye községeiről, Salgótarján, 1973.

Szabó István: A falurendszer kialakulása Magyarországon, X-XV. század, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981.

Tanulmányok Szécsény múltjából 4., Szécsény, 1981.

Tanulmányok Szécsény múltjából 5. Salgótarján, 1982.

Tanulmányok Szécsény múltjából 7. Salgótarján 1985.

Térképészeti Közlöny II. kötet, Budapest, 1932. Október, melléklet: I. Országos katonai felvétel, 1-2. Füzet

Vályi András: Magyar Országnek leírása, Buda, 1796.